

Espen Haavik

Uheldig hellig krigføring?

En analyse av kommunikasjon, krigføring og logistikk under det andre korstog

Masteroppgave i historie
Veileder: Leif Inge Ree Petersen
Mai 2023

"Manuel I Komnenos" av ukjent/Vatikanets bibliotek

Espen Haavik

Uheldig hellig krigføring?

En analyse av kommunikasjon, krigføring og logistikk
under det andre korstog

Masteroppgave i historie
Veileder: Leif Inge Ree Petersen
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Hvis noen hadde spurt meg for rundt et år siden om jeg trodde jeg kom til å fullføre masteroppgaven min så hadde jeg svart noe tvilende. Likevel, nå er vi her og jeg er stolt over hva jeg har fått til. Jeg hadde på ingen måte klart dette alene, derfor er det på sin plass å nevne noen sentrale personer som har hjulpet meg på veien.

For det første må jeg overrekke en takk til alle på sal 6393. Takk for alle saklige og usaklige diskusjoner og takk for alle timene vi har brukt ved bordtennisbordet. Jeg er spent på hvem som vinner turneringen, dog jeg tror jeg har en viss anelse.

Videre ønsker jeg å takke Øyvind, Sven, Philipp og resten av bargjengen ved Britannia Bar. Jobben i baren har fungert som et kreativt fristed i en periode med mye stress og usikkerhet.

En takk må også uttrykkes til mine to beste venner, Amanda og Sigurd. Takk for all støtten og forståelsen for min frustrasjon over korsfarere, som dere ikke har skjønt noe av. Det sies at gode venner er viktig å ha, det har dere i høyeste grad bevist.

Til sist må jeg og nevne min kjære familie. Takk for at jeg alltid har hatt et trygt sted å søke forståelse og lufte frustrasjon over eget arbeid. Dere har vært interessert og engasjert i mitt arbeid, selv om jeg er overbevist over at dere fortsatt ikke er helt sikre på hva jeg skriver om.

Og sist, men ikke mist må jeg naturligvis takke min veileder Leif Inge Ree Petersen. Du har fulgt meg gjennom hele mitt løp som historiker, fra bachelor til nå master. Din kunnskap oppfattes som en endeløs brønn og jeg er deg evig takknemlig. Takk for alltid klare tilbakemeldinger, engasjement og veiledning der jeg står fast. Uten dine: råd, tips, idéer og innvendinger hadde denne oppgaven ikke kunne blitt skrevet. I hvert fall ikke av meg.

Sammendrag

Norsk:

Denne oppgaven tar for seg det andre korstog (1145-1149), og har som formål å *bruke nyere forskning på kommunikasjon, krigføring og logistikk sammen med strengt samtidige kilder som er skrevet av deltakere under andre korstog. Dette til å utfordre de mer tradisjonelle historiografiske fremstillingene, basert på senere krøniker som dominerer forestillingene om Manuel I Komnenos politikk i forhold til andre korstog.*

Årsaken til dette ligger i de tidvis splittede fremstillingene i litteraturen, fra samtidige kilder til nyere forskning. Det valgte kildematerialet strekker seg over hundrevis av år og gir et godt overblikk over hendelser som utspilte seg under korstogets gang, samt konsekvensene av dette. Her ønsker forfatteren av denne oppgaven å tilføye ny informasjon som kan være med på å gi en ny inngang til det som er å anse som et for lite nyansert bilde av hvordan korstogets gang egentlig var og hvilke faktorer som spiller en rolle frem til korstogets undergang.

Vi mener at Manuel I Komnenos tidvis, har blitt fremstilt som en sydebukk av flere samtidige historikere, noe som har vært med på å prege det senere historiske narrative. Denne oppgaven lener seg kraftig på fremstillinger i form av brev, skrevet av to av de tre mest sentrale personene under korstoget. Nemlig Konrad III av Tyskland (Conrad) og Ludvig VII av Frankrike (Louis). Gjennom denne oppgaven blir disse svært forskjellige fremstillingene disse aktørene har presentert. Dette sammen med senere forskning vil være sentral i å belyse vår gitte problemstilling.

Argumentasjonen vil i hovedsak være delt opp i tre forskjellige deler: *Forhold og samarbeid, sammenstøt og sabotasje og logistikk*. Hver enkelt del presenterer synspunkt og vinkler der vi ser forskningen tidvis viser svakheter. Avslutningsvis konkluderer vi med denne oppgaven, at den historiografiske fremstillingen av Manuel og hans håndtering og politikk rundt andre korstog er til tider preget av for lite nyanseringer av kildematerialet.

Abstract

English:

This thesis looks at the second crusade (1145-1149). Its purpose is to *utilize new research regarding communication, warfare and logistics with strict contemporary sources that participants wrote during the second crusade. This challenges the more traditional historiographical representations based on later chronicles that dominate the representation of Manuel I Komnenos policy towards the second crusade.*

The reason for this is located in the occasionally divided representations in the literature, from contemporary sources to newer research. The selected source material extends itself over hundreds of years and gives a good overview of events that unfolded during the crusade and the consequences of this. Here we add new information that can be a part of what the author thinks is not a nuanced enough picture of how the crusades march actually was and what factors played a role until the crusader's demise.

At times, we think that Manuel I Komnenos has become a scapegoat by several contemporary historians and that this has been a part that forms the later historical narrative. This thesis leans heavily on letters written by two of the three most essential parties during the second crusade. This is Conrad III of Germany and Louis VII of France. Throughout this thesis will these very different stories from these actors be presented. This and later research will be crucial to explain our issue.

The argumentation will primarily be divided into three parts: *Relationship and cooperation, clashes and sabotage* and *logistics*. Each part will present a different point of view where we sometimes see weaknesses in former research. In the conclusion of this thesis, the historiographical representations of Manuel including his handling and politics during the second crusade are sometimes influenced by the slight nuance of the source material.

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammendrag	ii
Abstract.....	iii
1. Innledning og litteratur	1
1.1 Tema	1
1.2 Problemstilling.....	1
1.3 Struktur	2
1.4 Metode	2
1.5 Historiografi og primærkilder.....	3
1.5.1 Niketas Choniates	3
1.5.2 John Kinnamos.....	6
1.5.3 Odo av Deuil	7
1.5.4 Skriftlige brev fra Konrad og Ludvig	9
1.5.5 Enkomiaster	9
1.5.6 Anna Komnenos.....	9
1.5.7 Imperialistisk propaganda	10
1.6 Manuel i senere tid	10
1.6.1 Sekundærlitteratur.....	10
1.6.2 Diskusjon av sekundærlitteratur.....	13
2. Det andre korstog	14
2.1 Beskrivelser av andre korstog.....	14
2.1.1 Primærkildene	14
2.1.2 Sekundærkilder	15
2.2 En rask oppsummering av korstoget	16
2.3 Konstantinopel før korstoget	17
2.4 Sentrale aktører.....	19
2.4.1 Seldsjukkimperiet	19
2.4.2 Korsfarerstater.....	20
2.4.3 Roger II	20
2.5 Løse brikker.....	22
3. Forhold og samarbeid	25
3.1 Bysantinere og tyrkere i grenseland	25
3.2 Manuel og tyrkiske stammer	30

3.3 Manuel og korsfarerne	35
3.4 Skjevfordelt behandling?	41
4. Sammenstøt og sabotasje	45
4.1 Manuel, bysantinere og korsfarere	45
4.2 Tyrkiske styrker angriper korsfarerne	50
4.3 En nyansering av Manuel sine blodløse seire	52
5. Logistikk.....	57
6. Konklusjon.....	70
7. Litteratur og illustrasjoner.....	73
7.1 Litteratur	73
7.2 Brev	74
7.3 Illustrasjoner	75

1. Innledning og litteratur

1.1 Tema

Manuel I Komnenos ble kronet til keiser av Konstantinopel i 1143 og regjerte til sin død i 1180.¹ Manuel var den siste keiseren i det komnenske dynasti som satt over en lengre periode. Tidlig i Manuel sin regjeringstid ble det andre korstoget realisert og prøvd gjennomført (1145-1149). Og som vil bli tydelig var dette en enorm utfordring og påkjenning for den nyinnsatte keiseren.

1.2 Problemstilling

Formålet med denne oppgaven er å *bruke nyere forskning på kommunikasjon, krigføring og logistikk sammen med strengt samtidige kilder som er skrevet av deltakere under andre korstog. Dette til å utfordre de mer tradisjonelle historiografiske fremstillingene, basert på senere krøniker som dominerer forestillingene om Manuel I Komnenos politikk i forhold til andre korstog.* Dette varierer fra brev skrevet av både Konrad og Ludvig selv, til moderne fremstillinger fra blant annet Magdalino og Runciman.

Det finnes en rekke eksempler der Manuel blir direkte og indirekte klandret for fiaskoen som det andre korstog skulle vise seg å bli. Samtidig finner man og eksempler på det stikk motsatte, nemlig at Manuel ikke var å klandre og at korsfarernes skjebne kom utelukkende av deres egne valg. Begrunnelsen med å ta for seg denne tematikken ligger i det faktum at kildene ved flere anledninger er både splittet, men og mangler viktig informasjon.

Det finnes en rekke brevvekslinger med sentrale aktører fra korstoget som vil være viktig i flere av våre tolkninger. Disse brevene som er skrevet av Konrad III av Tyskland og Ludvig VII av Frankrike er et av de mest sentrale punktene for denne oppgavens tolkning. Et annet svært sentralt element vil være å se enda grundigere på og analysere logistikken gjennom korstoget, ettersom vi ser her at dette ikke har fått nok representasjon i et utvalg av forskningslitteraturen. Dette er to av de viktigste underliggende poengene/problemstillingene som er viktig å kontinuerlig ha i bakhodet i denne oppgaven. Likeså vil det være sentralt å se på samarbeid og militære sammenstøt mellom de sentrale aktørene under korstogets gang. Også analysere de forskjellige primærkildene, ettersom det er disse som har preget senere narrativ.

---

¹ Magdalino 1993: 41

1.3 Struktur

Oppgaven vil bli strukturert i syv kapitler. Kapittel 1 starter som et innledningskapittel der rammene for oppgaven vil bli presentert. Før det går videre til å presentere historiografien rundt vår problemstilling og drøfte relevante historikere som vil være sentrale i denne oppgaven. Kapittel 2 tar for seg hendelsesforløpet og relevant informasjon før det andre korstog. Dette gjøres for å gi et mer fullstendig bilde av hvordan stormaktspolitikken i relevante områder i Asia og Europa var. Kapittel 3 fokuserer på samarbeid og forhold mellom alle relevante aktører. Der det diskuteres individuelle forhold og samarbeid, samt stiller spørsmålet om skjevfordelt behandling av korsfarerhærene fra Manuel sin side. Kapittel 4 omhandler angrep og kamper mellom alle aktørene, samt tar for seg en nyansering av Manuel sine *blodløse seire* og presenterer disse med en noe ny tilnærming med annen forskning. Kapittel 5 undersøker logistikken til korsfarerne og ønsker å fokusere på hvordan dette kan ha spilt en avgjørende rolle for utfallet av korstoget. Kapittel 6 er en konklusjon av oppgaven. Kapittel 7 henviser til litteratur og illustrasjoner. Det er ønsket å holde tematikken for hvert kapittel for seg selv og ikke gjenta tidligere diskuterte problemstillinger for ofte. Derfor vil det gjentatte ganger bli referert til tidligere skrevet tekst. Likevel vil det ved noen anledninger være gjentakelser, ettersom tematikken som drøftes kan overlape.

1.4 Metode

Denne oppgaven ønsker å belyse vår satte problemstilling ved å analysere en rekke primær- og sekundærkilder. Hensikten bak drøftingen vil være å bruke nyere forskning til å videre analysere og kontekstualisere det nåværende dominerende narrativet rundt Manuel og han sin rolle under det andre korstog. Det er ikke ønskelig å kritisere eller favorisere noen synspunkter eller vinklinger tidligere fremstilt. Derfor vil ikke denne oppgaven utelukkende være en kildekritisk analyse, selv om det vil være likhetstegn. Det er ønskelig å stille kildekritiske spørsmål, sett i lys av senere forskning og dermed vil vi ved flere anledninger stille oss kritisk til en rekke tidligere antatte synspunkt og vinklinger. Denne oppgavens styrke ligger i mangfoldet av kildemateriell og den fokus på mindre representerte aspekter som blant annet logistikk, der vi kommer til å se potensielle hull i historiografien. Kildenes opprinnelse er godt anerkjent og deres integritet vil ikke være et nevneverdig problem, selv om innholdet vil bli problematisert. Tekster vil være oversatt til engelsk og mulige feil med oversettelsen vil være tatt med i tankeprosessen før de vil anvendes og siteres til.

1.5 Historiografi og primærkilder

For å kunne gjøre opp selvstendige meninger rundt Manuel sin posisjon før, under og etter det andre korstog, er vi nødt til å se på litteraturen. Kildene deles opp i primær- og sekundærkilder. Primærkildene består i hovedsak av krønikene/beretningene til Niketas Choniates, John Kinnamos og Odo av Deuil. Det er de to førstnevnte som har skapt grunnlaget for et fullstendig bilde rundt fremstillingene om Manuel og det komnenske dynastiet. Derfor er det avgjørende at disse to blir satt opp mot hverandre i denne oppgaven slik de også har blitt diskutert av senere historikere. Odo av Deuil er minst like viktig og relevant for denne oppgaven, ettersom hans skildringer av det andre korstoget er sentralt for en grundig tolkning av gitt tema. Disse tre historikerne har noen problematiske aspekter knyttet opp mot dem. Kildene representerer forskjellige aspekter av korstoget og alle sammen er preget av både nasjonalitet, tilstedeværelse og motiv. Derfor vil vi nå ha en gjennomgang av disse representative kildene for å se på deres styrker og svakheter.

1.5.1 Niketas Choniates

Niketas Choniates er en av de mest sentrale og brukte historikerne når det kommer til redegjørelser rundt sentrale hendelser og generell utvikling i Konstantinopel både før og noe i tiden etter fjerde korstog. Hans redegjørelser for hva som skjedde under Manuel sin regjeringstid er noe vi ofte vil se i oppgaven. Paul Magdalino beskriver Choniates som en av de største årsakene til at det er splittende fremstillinger av Manuel mellom eldre og nyere historikere.² Denne splittelsen handler om hvordan Choniates fremstilles som den mest troverdige kilden. Dette vil kommentert ytterligere når vi skal se på senere historiske fremstillinger.

Choniates tilhørte en familie som i en årrekke har hatt stor innflytelse på politikken innad i Konstantinopel.³ Choniates selv jobbet seg gradvis oppover til å være helt på toppen i det bysantinske byråkratiet og hans bror Michael var erkebiskop i Athen.⁴ Han var altså en meget godt utdannet mann, som i stor grad vil ha hatt god forståelse for det politiske miljøet under og etter Manuel sin regjeringstid. Det er viktig å understreke at Choniates i meget stor grad skrev i retrospekt, da utdannelsen hans var ferdig etter Manuel sin død.⁵ Dette bygger opp under to ting. For det første vil dette bety at Choniates sine ofte krasse skildringer ikke er preget av et

---

² Magdalino 1993: 4

³ Angold 1997: 5

⁴ Angold 1997: 5-6

⁵ Magdalino 1993: 19

direkte ønske om å svekke Manuel sitt ettermæle som keiser. For det andre gir det et troverdig grunnlag for å diskutere og tvile over nøyaktigheten av hva Choniates husker.

Choniates sitt verk *O City of Byzantium* gir et innblikk i utviklingen av det bysantinske samfunnet, der han gir lange beskrivelser rundt keiserne i det komnenske dynastiet. Fra Manuel sin død tok det kun 24 år, et helt nytt dynasti og en rekke keisere før Konstantinopel led enorme konsekvenser og ødeleggelser under og etter det fjerde korstoget i 1204. Det faktum at Choniates sine beskrivelser handler i desidert størst grad om Manuel sin regjeringstid gir en indikasjon på at Choniates mener dette er særdeles viktig for utviklingen mot 1204. Vel vitende om hva som skjer etter Manuel sin død kan vi konkludere med at Manuel sto ved et viktig veiskille for Konstantinopel sin historie, noe Choniates sine skildringer forteller.

Paul Magdalino er å regne som en av de viktigste moderne historikerne når man skal ta for seg Manuel sin regjeringstid og i selskap med en rekke andre henviser han ofte til Choniates sine verk. Det samme gjelder Michael Angold. Angold anerkjenner at hans egen forskning gjentatte ganger favoriserer Choniates sine skildringer fremfor andre verk som omhandler samme periode.⁶ Årsaken til at Choniates gjentatte ganger blir favorisert av moderne historikere handler om troverdighet. Choniates sine skildringer er ofte meget direkte, og man kan argumentere for at disse ofte fremstilles som noe mer ærlige enn andre samtidige historikere. Likevel er det punkter om denne gitte troverdigheten som er verdt å ta opp.

Choniates sine beskrivelser er flere ganger stikk motsatt av det andre samtidige historikere sier. Manuel blir gjentatte ganger fremstilt som en mektig, dyktig og kunnskapsrik hersker.⁷ Choniates på sin side stiller seg kritisk til Manuel sine seksuelle lyster, både før og etter hans ekteskap.⁸ Choniates knytter Manuel opp mot det han beskriver som en slø og foraktelig handling med hele situasjonen om blandingen av kritt i melet til korsfarerne, som vil være et sentralt punkt senere.⁹ Likevel så er ikke Choniates utelukkende negativ rundt Manuel sin regjeringstid. Det var ting Choniates priset Manuel for, og de delte flere idealer.¹⁰ Han komplimenterer den unge keiseren under kroningen og understreker at folket var meget begeistret, samt han skildrer en ung, men likevel klok keiser.¹¹ Likevel poengterer både Magdalino og Joan Hussey at det er Choniates sine tekster som ligger til grunn for påstanden:

---

⁶ Angold 1997: 6

⁷ Magdalino 1993: 3

⁸ Choniates 1984: 30

⁹ Choniates 1984: 39

¹⁰ Magdalino 1993: 4

¹¹ Choniates 1984: 30

«Hvis noen mann skal holdes ansvarlig for katastrofen som er 1204, så er det Manuel Komnenos».¹² Selv om hverken Magdalino eller Hussey sier seg fullstendig enige i påstanden, så er det likevel en konklusjon en rekke moderne historikere har kommet frem til.¹³ Hverken Magdalino eller Hussey kommer med konkrete eksempler om hvem som deler dette synet, men fremhever at dette skal ha vært en tendens.¹⁴

Det er ikke mangel på eksempler der Choniates skriver følelsesladet og tidvis romantisert. Og som det vil bli tydeliggjort gjennom videre lesning, ofte til det negative. En rekke eksempler presenteres av Magdalino der han kommenterer problemer knyttet opp til dette.¹⁵ Choniates har nemlig ingen førstehåndserfaring med Manuel og hans håndtering av det andre korstog. Angold trekker frem at det er liten tvil om at nederlaget Konstantinopel led i 1204 har drastisk påvirket skrivemåten til Choniates.¹⁶

Choniates har hatt mulighetene til å se hendelser utvikle seg over tid og erfare sluttresultater, samt reflektere og drøfte. Dette vil bli argumentert som en styrke i Choniates sine beskrivelser. Likevel er det en rekke eksempler som viser at mangelen på tilstedeværelse under viktige hendelser har resultert i vage og direkte feil opplysninger. Choniates blander drepte korsfarere med tyrkere, også skriver han et nesten verdiløst sammendrag om krigen med Sicilia mellom Manuel og Roger.¹⁷ Choniates skriver også såpass fantasifullt rundt fallet til Theodore Styppeiotos i 1159, der Manuel sitt sinne skal ha slått ned som lyn fra klar himmel og urettferdig blindet Theodore.¹⁸ Slike fantasifulle og dramatiske skildringer er altså ikke en enkelthendelse hos Choniates.

Dette er noe blant annet Magdalino er vel klar over, da det er han som har listet opp eksempelet ovenfor. Likevel som tidligere nevnt har moderne historikere en tendens til å trekkes i stor grad mot Choniates, noe som er uunngåelig, da han er en av de to viktigste historikerne som tar for seg denne perioden. Choniates har, selv om til tider preget av feil og mangler, skrevet et viktig og ikke minst så ærlig verk som mulig etter beste evne. Dette er anerkjent av en rekke moderne historikere og Choniates vil være en viktig del videre i denne oppgaven. Likevel er det grunn for å tenke godt gjennom før bruken av Choniates i denne oppgaven. Ettersom vi ønsker å belyse en problemstilling Choniates ikke opplevde, hvilke forutsetninger har Choniates til å

---

¹² Magdalino 1993: 4

¹³ Magdalino 1993: 4

¹⁴ Hussey 1962: 66

¹⁵ Magdalino 1993: 4-7

¹⁶ Angold 1997: 6

¹⁷ Magdalino 1993: 19

¹⁸ Choniates 1984: 64

danne et fullstendig bilde av hendelsesforløpet av korstoget utfra faktorer som samarbeid, angrep og logistikk?

1.5.2 John Kinnamos

Like sentral som Choniates kommer til å være i denne oppgaven er John Kinnamos. Kinnamos levde ikke bare i samme periode som vil bli diskutert i denne teksten, han tjenestegjorde under Manuel og har med dette gode forutsetninger til å gjengi sentrale hendelser med stor grad av nøyaktighet. Likevel, så er Kinnamos en av de kildene som moderne historikere til en viss grad har valgt å undergrave til fordel for Choniates.

John Kinnamos var en av Manuel sine offisielle sekretærer, og hadde dermed i oppgave å skrive ned hendelsesforløp og sentrale hendelser.¹⁹ Med dette er det rimelig å anta at han hadde god tilgang på både hva som faktisk skjedde, men og Manuel sine reaksjoner/handlinger under gitte hendelser. Kinnamos ville høyst sannsynlig vært lojal mot Manuel og hvis det var en mulighet for å fremme både Manuel og Konstantinopel sin sak, så ville han gjort dette. Kinnamos skrev deler av sitt verk samtidig som hendelser utspilte seg og har da dermed ikke et like godt overblikk over konsekvensene av valg som ble gjort. Her kan man dog argumentere mot at dette er de faktiske observasjonene som Kinnamos gjorde, en slik vinkling vil være sentral i videre forskning.

John Kinnamos sin krønike *Deeds of John and Manuel Comnenus* er det andre viktige standardverket når man skal gjennomgå det andre korstoget og Konstantinopel sin utvikling på et generelt nivå. Kinnamos presenterer en rekke forskjellige sentrale hendelser der han ofte går detaljert til verks for å presentere en så nøyaktig gjenfortelling som mulig. Kinnamos sitt verk blir gjentatte ganger referert til av historikere etter han, men som det vil bli gjort rede for, så er ikke dette helt uproblematisk.

Kinnamos sitt utgangspunkt og posisjon gjør at vi i utgangspunktet kan betrakte Kinnamos sine beskrivelser som presise. Likevel poengterer Magdalino hvordan Kinnamos blir sett på som mindre troverdig.²⁰ Kinnamos sin styrke og svakhet når det kommer til moderne historikere er nøyaktig hvor nært på han var Manuel. En offisiell historiker under en konge som har i oppgave å fremstille denne gitte kongen skaper automatisk noe tvil. Hvorvidt Kinnamos selv ønsket å skrive ærlig og uten påvirkning er vanskelig å konkludere med. Dette gir dog en bekymring

---

¹⁹ Angold 1997: 5

²⁰ Magdalino 1993: 19

som historikere er nødt til å ta på alvor, nemlig hvor mye kredibilitet har Kinnamos som historiker? Og hvor mye er farget av posisjon, agenda og ordre?

Det at det har blitt stilt en rekke spørsmål rundt Kinnamos sin kredibilitet er noe Magdalino tar opp og problematiserer. Han anerkjenner at Kinnamos mest sannsynlig har følt en stor beundring for Manuel og at dette høyst sannsynlig vil ha påvirket fremstillingen.²¹ Likevel er det meget viktig at Kinnamos sine skildringer i ytterste grad tas alvorlig og problematiserer hvordan det er meget lenge siden noen har gått i dybden av denne problemstillingen rundt Kinnamos.²²

Skepsisen rundt John Kinnamos er en naturlig reaksjon på hans posisjon. Likevel er det flere moderne historikere som anerkjenner hvordan Kinnamos tidvis kommer med de mest presise opplysningene. Her kan vi igjen se til Theodore, der Kinnamos beskriver hvordan Manuel straffer sin nære sekretær (Theodore) ettersom han skal ha konspirert mot Manuel og at straffen var å ta øyne og tunge.²³ Dette poengterer Magdalino er særdeles viktig, spesielt når man leser fremstillinger fra andre eldre historikere når det skrives om samme hendelser. I slike situasjoner mener Magdalino at man må lese Kinnamos *nøyte*.²⁴ Dette er fordi Kinnamos mest sannsynlig kan ha opplevd hendelsene, og har hendelsesforløpet friskt i minne, ettersom han skrev historien sin bare få år etter Manuel sin død i 1180.

Hele problemstillingen rundt Kinnamos er viktig å ta opp og ha et forhold til. Likevel skal det ikke være noen tvil om hvor viktig og sentral John Kinnamos sine skildringer er. Historikere som Michael Angold, Jason T. Roche og Paul Magdalino bruker alle Kinnamos sine beretninger som grunnlag for analyse av Manuel sin regjeringstid, samme som i denne oppgaven. Likevel er det verdt å fastslå viktigheten av å lese Kinnamos, samt andre eldre historikere, i det perspektivet de skriver i og prøve å sette dette så mye som mulig inn i kontekst. Spørsmål som eksempelvis: Hvorfor skriver ikke Kinnamos om mulige svakheter ved Konstantinopels forsvar og Manuel sin kontroll i Anatolia? Spørsmål som dette er avgjørende for å komme frem til kildens troverdighet.

1.5.3 Odo av Deuil

Odo av Deuil var en fransk historiker som hadde i oppdrag å fortelle om den franske kongen, Ludvig VII sin reise til Østen under det andre korstoget. Disse skildringene vil være sentrale i

---

²¹ Magdalino 1993: 20

²² Magdalino 1993: 18

²³ Kinnamos 1976: 141

²⁴ Magdalino 1993: 19

vår forståelse og argumentasjon da vi senere skal ta for oss viktige aspekter rundt hendelsene som utspilte seg mellom korsfarerne og Konstantinopel, med overordnet fokus på Manuel og hans håndtering av korstoget. Odo sine beskrivelser av den franske delen av korsfarerhæren gir oss et unikt innblikk i hvordan hendelser utspilte seg innad i hæren. Samt fungere som en motvekt der blant annet Choniates og Kinnamos er uenige om hendelsesforløpet.

Odo sin krønike blir gjentatte ganger referert til av Magdalino da han tar for seg hva som skjedde under det andre korstoget. Det blir likevel påpekt hvordan det er åpenbart at Odo sine skildringer er sterkt preget av de flere katastrofene som rammet korsfarers reise gjennom og videre fra Konstantinopel.²⁵ Likevel konkluderes det med hvordan de åpenbare skildringene hans er vanskelige å kritisere.²⁶ Med dette menes det hvordan Odo i motsetning til andre historikere har førstehåndserfaring på indre forhold i korsfarerhæren, og da spesielt i den franske delen.

Gjennom lesning av Odo sitt verk gir han uttrykk for at han i stor grad ser ned på bysantinere og keiser Manuel. Det er en gjennomgående trend at han velger å beskrive bysantinere og Manuel som grekere og kongen av grekere.²⁷ Der den mer korrekte ordbruken ville vært å bruke romer/romere. Denne nedlatende retorikken er et bevisst retorisk grep som viser at Odo ikke har en spesielt vennligstilt innstilling mot Bysants og dets folk, det samme gjelder mot Manuel.

På lik linje med Choniates er det ikke mangel på følelsesmessige utspill hos Odo. Dette er noe blant annet Angold tar tak i. Angold beskriver hvordan utfallet av det andre korstog i liten til null grad kan anses som bysantinernes sin skyld.²⁸ Samtidig som Angold skriver at ved å kun lese Odo sin krønike er det enkelt å tro det motsatte. Angold beskriver at det som den enkleste veien for vestlige historikere under andre korstog, var å skyld på Bysants.²⁹ For slik som vil bli tydelig så er det en rekke aspekter ved korstoget der det tydelig er korsfarernes dårlige dømmekraft som viser seg skjebnesvangert. En slik fremstilling ville mest sannsynlig ikke bli tatt godt imot av Ludvig. Derfor ser vi at Odo sine underliggende motiver vil være å klandre alle andre enn den franske delen av korsfarerhæren for alt av uheldige situasjoner som oppstod. Likevel, så vil Odo komme med verdifull informasjon om indre forhold, noe som vil være sentralt for videre argumentasjon og gjenfortelling.

---

²⁵ Magdalino 1993: 49

²⁶ Magdalino 1993: 49

²⁷ Odo av Deuil 1948: 49

²⁸ Angold 1997: 11

²⁹ Angold 1997: 11

1.5.4 Skriftlige brev fra Konrad og Ludvig

Under gjennomgang i denne oppgaven vil vi se en rekke eksempler der det kommer meget krasse beskyldninger mot Manuel og bysantinere fra flere hold. Under korstoget ble det dog sendt en rekke forskjellige brev fra sentrale aktører, som ved flere anledninger har stikk motsatt oppfatning av hendelsesforløpet. Disse brevene spiller en enorm rolle for vår diskusjon, drøfting og konklusjon. Det er to av disse fem brevene som oftest vil bli referert til. Dette er brevet fra Konrad til abbed Wilbad av Corvey skrevet januar/februar 1148 og brevet Ludvig sendte til sin regent abbed Suger skrevet marsj/april 1148. Disse brevene er sentrale fordi de gir et unikt innblikk i hvordan de to kongene under andre korstog oppfattet daværende situasjon med bare uker fra hverandre.

Disse brevene har sett noe representasjon for et knippe moderne historikere, men vi mener likevel at de ikke har blitt presentert godt nok. Deres betydning og forskjellige fremstillinger, spesielt fra Konrad sin side, kan man argumentere for at er nok til å i utgangspunktet totalt ødelegge alle fremstillingene til både Choniates, Odo og Ludvig. Dette er dog naturligvis ikke en forsvarlig fremgangsmåte for denne oppgaven, men dette eksempelet viser likevel til hvor signifikant disse brevene er. Etersom målet for oppgaven er å etterprøve allerede eksisterende fremstillinger om korstoget er det meget interessant og ikke minst viktig at disse gode kildene får den representasjonen de fortjener.

1.5.5 Enkomiaster

Gjennom denne oppgaven vil det flere ganger bli referert til enkomiaster (encomiasts), derfor er det nyttig å forklare dette og hvilken rolle de hadde. Encomiasts er et begrep for de som driver med *encomium*. Encomium kan oversettes til noe i dueren av lovprisningstale. Det vil da si at enkomiaster driver med slik lovprisningstale. Dette er sentralt ettersom flere av våre primærkilder faller innunder en slik kategori. Kinnamos for Manuel, og til en viss grad Odo for Ludvig. Disse enkomiastene er da naturligvis preget av deres oppgave. En encomiast utenom Kinnamos som er verdt å nevne for denne oppgaven er Manganeios Promodos. Promodos vil være en sentral figur da vi senere i denne oppgaven vil nyansere Jason T. Roche sine fremstillinger.

1.5.6 Anna Komnenos

Anna Komnenos var datteren til Manuel sin bestefar, Alexios I.³⁰ Anna er ansvarlig for nedskrivning av en rekke informasjon som er relevant for store deler av det komnenske

---

³⁰ Magdalino 1993: Illustrasjon over slektstre

dynasti. Meget signifikant for denne oppgaven, så kommer Anna med gode beskrivelser der hun tar for seg blant annet marsjrekker og formasjoner som ofte ble brukt av hennes far.³¹ Den suksessfulle bruken av disse formasjonene Alexios tar i bruk har blitt direkte knyttet opp som et inspirasjonsmoment for det første korstog.³² Dette er i høyeste grad relevant da kapittel 5 i stor grad tar for seg blant annet hvordan korsfarenes marsjrekke og formasjonsbruk kan ha vært en sentral faktor i korstogets undergang.

1.5.7 Imperialistisk propaganda

Krønikene til Promodos, Choniates, Odo og Kinnamos viser alle sammen tendenser der det blir åpenbart at kildens funksjon også er propaganda. Promodos er et ypperlig eksempel på hvordan agendaer kan gå i veien for senere historikers forhold til disse skildringene. Slik som vil bli enda mer tydeliggjort senere da vi skal se på Jason T. Roche sin bok/artikkel, der han med rette kommenterer hvordan Promodos sine fremstillinger er åpenbart gale.³³ Hele situasjonen rundt Promodos sine fremstillinger er et poeng i seg selv som vil bli tatt opp noe senere, det er også grunnen til at han ikke ser like stor representasjon gjennomgående i oppgaven. Noen som dog vil bli ofte referert til videre er Odo, Kinnamos og Choniates. Derfor er det sentralt å alltid ta til etterretning at deres formuleringer tidvis kan ha underliggende motiver.

1.6 Manuel i senere tid

I likhet med primærkilder er det ikke mangel på senere forskning og litteratur som tar for seg både Konstantinopel sin helhetlige historie, men også Manuel spesifikt. Det er noen av disse sekundærkildene som vil bli referert til oftere og derfor er det viktig med noe overordnet informasjon om hvilke disse er, samt hvorfor deres arbeid er av den viktigheten de er.

1.6.1 Sekundærlitteratur

En sentral historiker som har vært med på å prege det historiske narrative rundt Manuel er den franske historikeren Ferdinand Chalandon (1875 – 1921). Mengder av tekstene Chalandon brukte i sin tidligere forskning har nå blitt godt revidert og redigert.³⁴ Dette er meget viktig ettersom det fjerner en språkbarriere og gir en større mulighet til å gå tilbake til empirien og videre analysere hendelser med egne meninger og tolkninger. Chalandon sin forskning har vært roten til splittelsen for senere historikere. De historikerne som følger det som refereres til som «Chalondons' tradisjon» anerkjenner det faktum at Choniates er den utelukkende mest

---

³¹ Haldon 1999: 156

³² Haldon 1999: 157

³³ Roche & Jensen 2015: 201

³⁴ Magdalino 1993: 17

troverdige kilden.³⁵ Dette vil i praksis si at Choniates ville ha blitt overrepresentert i senere forskning. Resultatet av dette er som beskrevet ovenfor, at samtidige historikere som Kinnamos møter for stor skepsis og at de presise opplysningene han tilføyer kan bli neglisjert.

Joan M. Hussey (1907 – 2006) legger opp til en interessant diskusjon rundt tolkningen av Choniates sine fremstillinger i sin bok *Byzans Historie og kultur*. Hussey konkluderer med at Manuel var en strålende keiser.³⁶ Hun understreker også at takket være Manuel sin strålende ledelse (og Alexios og Johannes) at det bysantinske riket klarte å overleve mektige prøvelser og at Manuel sin død er starten på et anarki i det bysantinske riket.³⁷ Lignende konklusjoner er ikke normen blant middelalderhistorikere som tar for seg Manuel, de er som oftest mer diskrete og man kan ikke avkrefte at den raskt negative utviklingen etter hans død spiller en rolle i dette.

En av grunnene til at Hussey konkluderer så bastant som hun gjør kan komme av den interessante vinklingen hun skriver om litt tidligere. Hussey stiller seg nemlig kritisk til hvordan senere historikere har tolket Choniates. Hun påstår at Choniates ville blitt forbauset over moderne historikers oppfatning av Manuel og hvordan noen av disse påstår at Manuel er ansvarlig for det som kan beskrives som Konstantinopels fall.³⁸ Som nevnt ovenfor så påpeker Magdalino dette, men det er ingen videre diskusjon etter det som i aller høyeste grad er et interessant poeng.

Det Hussey legger opp til med denne påstanden er at senere historikere i for høy grad har tolket Choniates i en for negativ grad. Om dette er på grunn av skrivemåte, motiver eller misforståelser er ikke enkelt å konkludere med og det er avhengig av hver enkelt oppfatning av Choniates. Likevel er dette nyttig å tenke på gjennom analysen som skal gjøres. Selv om situasjonen mot slutten av Manuels regjeringstid og mot 1204 er en helt annen enn det er gjennom andre korstog så er fortsatt tanken til Hussey nyttig. Hvis det skulle være slik at Choniates sine skildringer oppfattes mer negative enn den mulige intensjonen, i hvor stor grad påvirker dette forskningen som allerede er gjort i etterkant?

En av de forfatterne som vil være avgjørende i å tilføye informasjon er Steven Runciman (1903 – 2000). I hans bok *A history of the crusades vol II* gir Runciman mer oppmerksomhet rundt det andre korstog og dets utvikling enn forfattere som Angold og Magdalino. Resultatet av dette er at man i større grad føler man får et noe mer oversiktlig blick over hva som hendte og hvorfor.

---

³⁵ Magdalino 1993: 18

³⁶ Hussey 1962: 65

³⁷ Hussey 1962: 71

³⁸ Hussey 1962: 66

Gjennom lesning blir det og tydeliggjort at Runciman ved mer enn én anledning tar Manuel og Bysants til forsvar. Med dette oppfattes Runciman som noe mer positiv innstilt til Manuel generelt, men spesielt under hva som skjedde under det andre korstog, noe som er hovedpoenget med denne teksten. Runciman stiller seg ved flere anledninger meget kritisk til hvilke valg korsfarerne tar og kommer med en rekke verdifulle teorier om blant annet Konrad sin legitimitet som keiser.

Paul Magdalino (1948) sitt verk *The empire of Manuel I Komnenos* har vært med på å definere senere oppfatning av perioden. Magdalino er godt reflektert rundt rekken av problemer som forekommer rundt tolkningen av Manuel, spesielt når det kommer til empirien. Han fremstiller Manuel innledningsvis som en keiser som overtok et godt konsolidert keiserrike, men han brukte og mengder av tilgjengelige ressurser, og disse ble dårlig disponert slik at det er vanskelig å si hva han tilføyde riket.³⁹ Samtidig fremstiller andre historikere Konstantinopel som et mektigere rike enn sine naboer individuelt, men ikke en koalisjon av disse.⁴⁰ Magdalino gjør ingen poeng ut av at han selv tilhører Chalandons tradisjon. Snarere poengterer han viktigheten av å se kildene opp mot hverandre og analysere det større bildet, her trekker han frem Kinnamos spesielt.⁴¹

Michael Angold (1940) tar for seg store deler av utviklingen til Konstantinopel før og til fjerde korstog. I *The Byzantine Empire 1025-1204* gir Angold en noe kort, men likevel innholdsrik gjennomgang av det andre korstog. Angold understreker at han personlig i større grad velger å fokusere på Choniates.⁴² Likevel er det ingen åpenbar ensidighet i hans fremstillinger og han kommer med et interessant resonnement om hvordan Manuel ikke skal ha brydd seg i særlig stor grad hvordan det gikk med korstoget.⁴³ Angold konkluderer med at resultatet av det andre korstog var at Konstantinopel ble enda mer fremmedgjort av europeiske riker og korsfarerstater.⁴⁴ Noe som er en meget interessant påstand, med tanke på utviklingen mot 1204.

Jason T. Roche stiller med noe av den nyeste forskningen innenfor denne oppgaven. Roche stiller seg meget kritisk til tidligere antatte tanker rundt det andre korstog. Spesielt mener han det er svært farlig å anta noe om de tyske soldatenes disiplin.⁴⁵ Roche viser ingen åpenbar ensidighet i sin forskning, derfor ser vi ingen grunn til å anta at han skriver i Chaladons

---

³⁹ Magdalino 1993: 3

⁴⁰ Treadgold 1997: 638

⁴¹ Magdalino 1993: 18-19

⁴² Angold 1997: 6

⁴³ Angold 1997: 199

⁴⁴ Angold 1997: 199

⁴⁵ Roche & Jensen 2015: 14-15

tradisjon. Likevel stiller Roche seg såpass kritisk til enkelte samtidige historikere at vi senere i oppgaven ønsker å ta dette til oss og analysere dette nærmere. Roche sin skepsis til utvalgte kilder viser til en god forståelse for samtidige kildenes rolle som propaganda, men det kan argumenteres for at denne skepsisen kan ha gått noe for langt.

1.6.2 Diskusjon av sekundærlitteratur

De tidvis ulike fremstillinger kan være med på å skape et forvirrende bilde av både Manuel, men også situasjonen han sto i. På den ene siden blir det diskutert hans kompetanse og dyktighet, mens på den andre siden blir hans rolle allerede fra starten av beskrevet som vanskelig og utfordrende. Manuel satt som keiser i 37 år. Korstoget kom ikke mange år etter han kom til tronen. Spørsmålet vi kan stille oss er om fremstillingene som kommer frem samsvarer med tanke på hans regjeringstid. For slik som vi vil se videre, så kunne konsekvensene for en dårlig og urettferdig håndtering av korstoget gitt katastrofale følger.

Årsaken til at denne oppgaven ønsker å se nærmere på det andre korstog ligger i det faktum at man ser tidvis vesentlige forskjeller i primær- og sekundærkilder. Gjennomgangen av disse kildene viser at det i flere tilfeller ikke er et godt nok helhetlig bilde av hendelsesforløpet rundt andre korstog. Og det faktum at flere av de senere fremstillingene bærer preg av for liten representasjon av logistikk. For slik som kommer til å bli tydelig gjennom oppgaven så kan man stille spørsmål til i hvor stor grad Manuel hadde mulighet/ønske om å påvirke det som skulle skje med korstoget.

Fremstillingene av blant annet Angold og Magdalino oppleves ved flere anledninger som ufullstendige, men ikke gale. Man kan se muligheter til å videre analysere og drøfte forskjellige primærkilder, samt nyere forskning til å komme med forskjellige innfallsvinkler og muligens tolke Manuel sin regjeringstid på en mer oppdatert måte. Hovedmålet for denne teksten vil ikke være undergrave eller fremstille annen forskning som gal, men heller å tilføye ny vitenskap. Oppgaven vil til en viss grad følge *etterspørselen* til Magdalino. Med dette menes det hvordan han i større grad ønsker en dypere tolkning og forståelse av primærkilder satt opp mot hverandre.⁴⁶ Ved å bruke historikere som Kinnamos, Odo av Deuil samt en rekke brev skrevet samtidig som hendelser utspiller seg, kan man argumentere for at vinklinger og synspunkter til blant annet Choniates er mangelfulle eller utdaterte.

---

⁴⁶ Magdalino 1993: 18-19

2. Det andre korstog

Korstog er på flere måter et komplisert og omfattende fenomen. Det er en rekke faktorer som spiller inn, òg for å ha grunnlag nok til å videre diskutere Manuel og Konstantinopel sin rolle i det hele, må noen av disse faktorer presiseres. Dette kapitlet vil legge til rette for at informasjon som man gjennomgående må ha i bakhodet for forståelse av denne oppgaven blir presentert.

2.1 Beskrivelser av andre korstog

Informasjonen som skal gjøres rede for tar for seg hvilken påkjenning korstoget var for Manuel og hvordan historikere har presentert dette både samtidig da det skjedde, men også i etterkant. Etersom det er empirien som står i fokus, så er det sentralt å redegjøre for hva de forskjellige fremstillingene av korstoget innebærer, samt hva som har vært med på å prege dette.

2.1.1 Primærkildene

Kinnamos, Choniates og Odo tar alle for seg hendelsesforløpet rundt andre korstog og i flere tilfeller tar de også opp samme/lignende problemstillinger. En gjennomgående trend hos både Choniates og Odo er at de ved flere anledninger stiller seg kritisk til hvordan Manuel håndterte flere aspekter av korstoget. For eksempel hvordan Manuel sluttet aktiv krigføring mot seldsjukkene for å vende tilbake til Konstantinopel hos Odo.⁴⁷ Og Choniates beskylder Manuel for å være medsamsvoren i den skandaløse situasjonen med markeder for korsfarerne.⁴⁸

Felles for alle tre er hvordan de til en eller annen grad tar opp hvordan tyskeres gjennomfart var voldspreget og trøblete.⁴⁹ Choniates vektlegger ikke dette i like stor grad som Kinnamos og Odo. Dette kan nok forklares ved Choniates sitt retrospekt, her mener vi at dette er noe han ikke har friskt i minnet og at det ikke er usannsynlig at både Kinnamos og Odo opplevde dette som svært alvorlig, ettersom de hadde førstehåndserfaring med tyskerne. Sekundærlitteraturen er ofte samstemt og enige om at tyskerne var voldsomme, men viser i flere tilfeller en lik tilbakeholdenhet som Choniates fremstiller. Dette er mest sannsynlig fordi Choniates har mindre underliggende motiver for fremstillingene sine enn Odo og Kinnamos hadde. Odo er utelukkende den som fører den mest negative retorikken rundt bysantinerne og gjerninger rundt korstoget. Korstogets dårlige utfall blir fremstilt som noe bysantinerne i meget stor grad aktivt påvirket og ønsket å påføre, slik som vil bli tydeliggjort ved videre lesning.

---

⁴⁷ Neocleous 2010: 260

⁴⁸ Choniates 1984: 39

⁴⁹ Odo av Deuil 1948: 45, Choniates 1984: 37, Kinnamos 1976: 61

2.1.2 Sekundærkilder

Som med det komnenske dynasti er det heller ikke mangel på litteratur som tar for seg andre korstog. Flere av historikerne som Magdalino og Angold skriver naturligvis om hendelsene som utspilte seg, men gjennom lesning virker det noe forhastet og det legges ikke opp til mer drøfting i den grad som det kunne ha blitt gjort, det som legges frem er i større grad gjenfortellende. Dette kommer mest sannsynlig av utfordringene med tolkningen av primærkilder. Jason T. Roche, Janathan Harris og Savvas Neocleous for å nevne noen, viser alle en skepsis til Kinnamos, Choniates eller Odo.⁵⁰ Harris og Neocleous viser og til direkte feil og selvmotsigende utsagn hos Odo.⁵¹ Dette kan være mye av grunnen til at senere historikere er meget forsiktige ved å trekke konklusjoner om korstoget.

Dette betyr likevel ikke at det ikke finnes noen fellestrekk ved forskningen. Det oppfattes som en felles enighet om at tyskernes marsj gjennom Balkan og mot Konstantinopel var preget av dårlig oppførsel. Ideen om dette kan komme fra historikere som Chalandon og Runciman. De påstår at de tyske korsfarernes oppførsel skal ha vært en sentral faktor til det de beskriver som et betent forhold mellom Manuel og Konrad.⁵² Noe som igjen gjorde veien vanskeligere for franskmennene som kom noe etter, og som igjen førte til en mer negativ holdning mot bysantinere fra franskmenn. Dette er dog den generelle oppfatningen Roche advarer mot.⁵³ Selv om man ikke kan undervurdere det faktum at et utvalg tyske soldater var udisiplinerte og vanskelig å holde orden på. Så stemmer ikke fremstillingene om at det var ondt blod mellom Konrad og Manuel hvis man tar brevet Konrad skrev i 1148 med til betraktning. Der klandrer Konrad hverken Manuel eller bysantinere for det katastrofale utfallet av korstoget.⁵⁴ Omstendighetene og betydningen av dette er et sentralt punkt som vi ofte kommer tilbake til.

Det vises også i flere av tilfellene hvordan Manuel i utgangspunktet skal ha vært med på å påvirke utfallet av korstoget. Med dette mener vi at blant annet Choniates beskylder Manuel for å aktivt oppfordre til sabotasje mot korstoget, dog uten konkrete bevis.⁵⁵ Selv om Choniates selv kommenterer egen skepsis rundt dette blir det likevel ofte tatt opp i sekundærlitteraturen.

---

⁵⁰ Harris 2014: 107, Roche & Jensen 2015: 184-185, Neocleous 2010: 265

⁵¹ Neocleous 2010: 261

⁵² Roche & Jensen 2015: 14

⁵³ Roche & Jensen 2015: 15

⁵⁴ (b) King Conrad III writes to Abbot Wibald of Korvey describing his journey to the east and his future plans (January/February 1148)

⁵⁵ Choniates 1984: 39

2.2 En rask oppsummering av korstoget

Tapet av den tidligere korsfarerstaten Edessa, gjennomført av Zengi julaften i 1144 var et voldsomt tap for kristendommen og en utløsende faktor for det andre korstog.⁵⁶ Kort tid etter ble *Quantum praedecessores* skrevet av pave Eugenius III, der han ytret sitt ønske om å gjenta suksessen etter første korstog ved å igjen vende mot Østen.⁵⁷ I 1147 ble ønsket om et nytt korstog hørt og realisert da de to mektigste herskerne i Vest – Europa var dedikerte til å gjennomføre korstoget, nemlig Konrad III av Tyskland og Ludvig VII av Frankrike.⁵⁸

Suksessen som kom med det første korstog førte til en enorm oppslutning og et ønske om å gjennomføre store deler av korstoget på lik linje som det første.⁵⁹ Dette innebar blant annet at hærene skulle marsjere gjennom bysantinske territorier. Den bysantinske keiseren Manuel ønsket å tilby støtte der han kunne, men ville ha egne garantier for tilbakegivelse av tidligere bysantinsk territoriet, slik hans bestefar Alexios gjorde under det første korstoget.⁶⁰ Omsider bestemte begge hærene seg for å ta landeveien mot Konstantinopel, der de ville møtes og sammen ta veien videre mot Anatolia og Edessa.⁶¹ Veien mot Konstantinopel blir beskrevet som i utgangspunktet rolig, men slik som vil bli tydelig var det flere eksempler på mistillit og voldelige sammenstøt mellom korsfarerne, bysantinere og tyrkere.

Tyskerne var først ute og valgte til slutt å reise over Bosporos, for så videre gjennom Anatolia.⁶² Tyskerne ble kraftig plaget og angrepet av seldsjukker som hadde en vesentlig bedre kjennskap til terrenget. I så stor grad at de var avhengige av franskmennene sin hjelp, franskmennene var derimot overbevist over at tyskerne hadde hatt enorm suksess og valgte å følge samme vei, noe som også ble skjebnesvangert.⁶³

Korsfarerne led under hyppige angrep av tyrkerne og slet samtidig med å opprettholde nok forsyninger.⁶⁴ Situasjonen ble spesielt kritisk etter at Konrad ble syk og dro til Konstantinopel, Ludvig valgte å ignorere advarslene om at seldsjukkene hadde samlet store styrker for å angripe

---

⁵⁶ Riley-Smith 2016: 145

⁵⁷ Riley-Smith 2016: 145

⁵⁸ Riley-Smith 2016: 147

⁵⁹ Riley-Smith 2016: 149

⁶⁰ Riley-Smith 2016: 151

⁶¹ Riley-Smith 2016: 151

⁶² Riley-Smith 2016: 153

⁶³ Riley-Smith 2016: 153

⁶⁴ Riley-Smith 2016: 153

den allerede reduserte korsfarerhæren.⁶⁵ Veien videre førte til at alt håp om den opprinnelige ferden til Edessa ble knust etter at hæren ble utsatt for ødeleggende angrep.

Slutten av det andre korstog skjer da en samlet styrke av Konrad, Ludvig og Baldwin III (av Jerusalem) gjorde et forsøk på en meget krevende beleiring av Damaskus.⁶⁶ Utfallet av det andre korstog var mislykket, der bitterhet og anklagelser for forræderi kom raskt etter.⁶⁷ Samtidige historikere og nyere historikere velger i flere tilfeller å klandre bysantinerne for deres manglende vilje til å hjelpe og forsyne korstoget og kommenterer hvordan dette økte misnøyen med riket. Det katastrofale utfallet av korstoget kan illustreres i hvor lav moralen til å videre drive med korstog var i rundt 40 år etter det andre korstogets slutt.⁶⁸

2.3 Konstantinopol før korstoget

Manuel sin kroning og overtagelse av riket var preget av hans forfedre, hans far (Johannes II) og hans bestefar (Alexios I). Både Johannes og Alexios var tilsynelatende gode herskere, som begge gjennomførte viktige reformer og handlinger for å sikre et sterkt Bysants. Likevel er det viktig å ha klart for seg hvilke underliggende utfordringer Konstantinopol sto i under det komnenske dynasti som ledet opp til situasjonen Manuel til slutt sto i.

Alexios I Komnenos [1081-1118] var en kompromissløs keiser. En keiser som ble godt likt av egne soldater og ofret ikke mye ettertanke til personlig popularitet.⁶⁹ Han hersket etter beste evne og var i stand til å overlate et sterkere rike til sin sønn etter sin død.⁷⁰ Likevel var det flere alvorlige hendelser som skulle være med på å prege Konstantinopels rykte og omdømme for senere generasjoner.

Ettersom det første korstog (1096-1099) skulle ta landeveien gjennom Konstantinopol, mot det hellige land ble Alexios påtvunget rollen som vert for denne massive hæren. Alexios ønsket å få alle fyrster til å sverge troskap til han.⁷¹ Selv om selve gjennomfarten av korstoget gikk uten nevneverdige konfrontasjoner og hendelser var likevel en viss skade allerede gjort. Korstoget var en suksess og selv om både korsfarere og bysantinerne i utgangspunktet skulle ha et religiøst felleskap så ble det en kald front mellom disse. Bysantinerne hadde lite til overs for korsfarere som nylig hadde plyndret og herjet gjennom landet.⁷² Europeiske konger og fyrster var ikke

---

⁶⁵ Riley-Smith 2016: 153

⁶⁶ Riley-Smith 2016: 155

⁶⁷ Riley-Smith 2016: 155

⁶⁸ Riley-Smith 2016: 157

⁶⁹ Norwich 1998: 283

⁷⁰ Norwich 1998: 283

⁷¹ Norwich 1998: 276

⁷² Norwich 1998: 277

noe mer vennligstilt mot Bysantinere. Korsfarere og andre vestlige soldater sloss mot tyrkere og bysantinere uten å ofre en tanke om hvem som var hvem.⁷³ Dette var i en periode ca. 1103 og utover der vestlige land ønsket å erobre og ta til seg alt de kunne.

Disse hyppige konfliktene som oppsto etter korstogets suksess, førte blant annet til at Alexios så seg fullstendig avhengig av å hyre inn seldsjukk leiesoldater under konflikten med Bohemound II høsten 1107.⁷⁴ Denne konflikten endte med et nederlag for Bohemound der han sverget seg som vasall til keiseren.

Den bysantinske økonomien var i et kritisk stadium selv etter Alexios sin overtagelse. Økonomien hadde gått nedover i flere tiår før og den ville fortsatt gå ned noen tiår etter keiserens død.⁷⁵ Alexios klarte likevel å gjennomføre reformer som resulterte i et mer stabilt og ikke minst langvarig pengesystem. Noe som ville ha enormt negative konsekvenser for hans arvtagere hvis dette ikke hadde blitt gjennomført.⁷⁶ Alexios sine siste år var preget av mye sykdom, noe som til slutt førte til hans død 1118. Under sin herskertid dannet Alexios et sterkt rike for sin sønn Johannes II.⁷⁷

Etter Alexios sin død var det hans sønn Johannes II Komnenos (John) [1118 – 1143] som besteg tronen. Kroningen var dog preget av familiekonflikter, men etter Alexios sitt ønske så ble Johannes kronet.⁷⁸ Lik som sin far, så var han en soldat og tok sin plikt ovenfor det bysantinske riket meget alvorlig.⁷⁹ På flere måter var Johannes heldigere enn sin far. Europeiske kongedømmer var i så stor grad opptatt av egne interne stridigheter og ytre problemer at det bysantinske riket ikke i like stor grad opplevde problemer slik som tidligere.⁸⁰ En annen viktig aktør som skulle vise seg å bli en mektig utfordrer for Johannes sin sønn var også på denne tiden i ferd med å skape et navn for seg selv, uten å ha blitt en direkte trussel enda. Her snakkes det da om Roger II av Sicilia.⁸¹ Dette var faktorer som gjorde det gjennomførbart å fokusere innover Asia mot seldsjukkene, noe Johannes gjorde med stor suksess.⁸²

---

⁷³ Norwich 1998: 278

⁷⁴ Norwich 1998: 279

⁷⁵ Norwich 1998: 280

⁷⁶ Norwich 1998: 280

⁷⁷ Magdalino 1993: 27-28

⁷⁸ Choniates 1984: 6

⁷⁹ Norwich 1998: 285

⁸⁰ Norwich 1998: 285

⁸¹ Norwich 1998: 285

⁸² Norwich 1998: 285

Johannes var dog ene og alene ansvarlig for en unødvendig situasjon med Venezia rundt handelsprivilegier og toll i 1122.⁸³ Hele situasjonen viste seg i ettertid å bli unødvendig kostbar og i 1126 ble det til slutt en enighet. Dette var etter Johannes innså at hele konflikten kostet vesentlig mer enn det de faktiske privilegiene hadde gjort, derfor måtte han innse at dette var en tapt sak og gjeninnsette tidligere avtale.⁸⁴

Johannes levde ikke et veldig langt liv og døde prematurt. Etter en jaktulykke i 1143 ble han forgiftet av en pil og helsetilstanden hans ble raskt forverret.⁸⁵ Likevel rakk Johannes å innsette den yngre sønnen Manuel ettersom han ble sett på som den beste av to kandidater.⁸⁶ Johannes døde bare 53 år gammel og det var lite som tydet på at han ikke kunne regjert lenger. Johannes blir beskrevet av Choniates som en hersker som kan tituleres som en av de beste keisere.⁸⁷

2.4 Sentrale aktører

Bysants og Konstantinopel sin geografiske posisjon førte med seg at de til enhver tid delte grense med en rekke land og kongeriker, som kunne ha en fiendtlig holdning mot imperiet. Derfor er det viktig å ha et klart overblikk over hvor disse landene/rikene befinner seg slik at man lettere kan identifisere og se problemer med eksempelvis den lange grensen Bysants delte med seldsjukkene. Det er også viktig å kommentere at illustrasjonene nedenfor ikke er en nøyaktig fremstilling av verdensbildet under Manuels regjeringstid, men de vil likevel kunne gi nyttig innsikt.

2.4.1 Seldsjukkimperiet

Seldsjukkene var et tyrkisk dynasti som i en årrekke har vært en sentral del i bysantisk historie. Som figur 3 illustrerer, hadde de rundt tiden første korstog (1096) erobret store deler i Asia og spesielt etter korstogets slutt og korsfarerstater ble etablert delte de en lang grense med Bysants. Seldsjukkene og det bysantiske riket var i flere tilfeller motstandere, og det finnes en rekke eksempler på massive konflikter som førte både til tap, men også seiere over Bysants. For å eksemplifisere dette kan vi se hvordan sultan Kilidj Arslan knuste Manuel ved Meander dalen 1176.⁸⁸ Noe som effektivt satte en stopper for Manuel sitt ønske om å angripe Konya.

---

⁸³ Norwich 1998: 283

⁸⁴ Norwich 1998: 285

⁸⁵ Norwich 1998: 289

⁸⁶ Norwich 1998: 290

⁸⁷ Choniates 1984: 27

⁸⁸ Angold 1997: 223

Seldsjukkene har dog også gjennom det komnenske dynasti vært en viktig samarbeidspartner og til tider alliert. Alexios hadde blant det som blir beskrevet som en meget lukrativ allianse med Seldsjukk herskeren i Nikea.⁸⁹ Det var heller ikke uvanlig med Seldsjukker i bysantinsk tjeneste under Manuel sin regjeringstid, der det finnes eksempler på familier med Seldsjukk bakgrunn langt oppe i det politiske systemet.⁹⁰ Med dette ser man hvor viktig og sentralt Seldsjukkimperiet har vært i store deler av det komnenske dynasti.

2.4.2 Korsfarerstater

Et av resultatene etter det første korstog er at det ble dannet en rekke korsfarerstater veien ned mot Jerusalem. Figur 2 illustrerer hvordan korsfarerstatene er direkte knyttet til bysantinsk territorium, men også hvordan hele grensen er delt med Seldsjukkimperiet. Resultatet av dette var en meget delikat situasjon der spesielt det bysantinske riket måtte være forsiktig og drive med enorme mengder diplomati og samarbeid for å opprettholde et fungerende forhold til begge. Tapet av korsfarerstaten Edessa var også en utløsende faktor til det andre korstog. Manuel hadde det som blir beskrevet som et *realistisk* forhold til korsfarerstatene og han tok plikten sin ovenfor disse med ytterste alvor.⁹¹ Det kan diskuteres om Manuel så på korsfarerstatene som en nødvendighet da han senere prøvde å gjennomføre sine aksjoner mot Egypt, selv om dette ble en total fiasko ble forholdet likevel ikke ødelagt.⁹² Korsfarerstatene i seg selv var også avhengig av et balansert forhold med sine naboer. Flere kompromisser ble inngått for å sikre freden etter beste evne.⁹³

2.4.3 Roger II

Roger II av Sicilia sin makt var i en stigende trend fra Johannes II sin tid og utover, dette gjorde han til en mektig motstander under Manuel sin regjeringstid.⁹⁴ Som nevnt tidligere var det en reel bekymring at Roger og Ludvig ville danne en koalisjon mot Manuel. Resultatet av denne bekymringen var at det flere ganger var militære konflikter mellom disse og det er spesielt viktig å nevne at Roger og Manuel allerede var i konflikt under andre korstog. Dette er et sentralt punkt som gjentatte ganger vil bli kommentert.

---

⁸⁹ Angold 1997: 134

⁹⁰ Angold 1997: 221

⁹¹ Angold 1997: 220

⁹² Angold 1997: 220

⁹³ Neocleous 2010: 260

⁹⁴ Norwich 1998: 286

Figur 1. *Europe at the time of the great schism (c.ad 1054)*. Fra «Ian Mladjov's Resources» (Hentet 10.05.2023) <https://drive.google.com/file/d/1byAmXivVzXT3XbhvLLIE7NAu4RIAPV9/view>

Figur 2. *Outremer in 1143*. Fra «Ian Mladjov's Resources» (Hentet 10.05.2023) https://drive.google.com/file/d/1iPrGkA4-LhsRt2J3m7CLzXrQrhhtM0h_/view

Figur 3. Byzantine territory conquered by the Seljûqs and Turkomans by 1096. Fra «Ian Mladjov's Resources» (Hentet 10.05.2023)

https://drive.google.com/file/d/1HWZ6XnwMwUZftHJy5Z4pepkoF47NNNQ_/view

2.5 Løse brikker

Den geopolitiske situasjonen til Konstantinopel vil være et sentralt tema for denne oppgaven, spesielt under kapittel 3 (*forhold og samarbeid*). Vi ser at verdensbildet rundt andre korstog var såpass komplisert og viktig at det burde ytterligere presiseres, slik at man forholder seg korrekt til dette under denne oppgaven. Ettersom aktørene rundt denne geopolitiske striden har kort blitt presentert ovenfor skal vi nå noe mer detaljert beskrive hvorfor vi mener de var med på å prege og komplisere hvordan Manuel måtte politisk navigere seg.

Selv om det er Seldsjukk som ved flere anledninger vil bli representert og diskutert videre i denne oppgaven, betyr ikke dette at alle tyrkere tilhørte Seldsjukk. Det er en rekke forskjellige

stater, som kontrollerte egne områder innover i Asia, der Seldsjukker, Danishmendere, Mangujak og Artuqids er å nevne noen.⁹⁵ Etter Qilij Arslans' død i 1101 så man en oppløsning i det påbegynte arbeidet med å samle de forskjellige tyrkiske stammene. Dette resulterte i fiendtligheter og egne agendaer for disse utbryterstammene.⁹⁶ Fiendtlighetene fortsatte over lengre tid, men i 1116 ble det gjenopptatt en fredsavtale mellom Arslans sønner.⁹⁷ Dette førte likevel ikke til en større samling av de forskjellige tyrkiske stammene, ettersom de to viktigste stammene for denne oppgaven (Danishmend og Seldsjukk) fortsatte å være rivaler frem til midten av det tolvte århundre.⁹⁸ Etter Manuel sin overtagelse ble det derimot en større oppslutning for en mer samlet tyrkisk front mot korsfarerne, dette skjedde i 1144.⁹⁹ Dette betyr da effektivt at det igjen skjer store strukturelle endringer innover i Asia, rett etter tapet av Edessa er et faktum og korstoget skjer.

På lik linje som man så indre stridigheter mellom tyrkere etter det første korstog ser man og en lignende situasjon mellom de kristne, her siktes det til Konstantinopel og korsfarerstatene. Bohemond av Taranto jobbet kraftig for å sikre at Antakya skulle være under hans kontroll, dette førte til en konflikt med Konstantinopel, som igjen var med på å forstyrre og skape uro i Anatolia.¹⁰⁰ Konflikter og kamper med både korsfarerstatene og senere normannerne var en gjennomgående trend som Manuel endte opp med å arve fra sine forfedre.

Et annet sentralt poeng er hvilken rolle Roger II spilte både i forkant og etterkant av korstoget. Choniates beskrivelse av Roger er som følgende: «his thirst for riches was unquenchable and his appetite for treasure beyond satisfaction».¹⁰¹ I august 1135 ble det ytret bekymring og dannet en koalisjon mellom Bysants og Venezia på grunn av Roger sin flåte og dens langstrakte innblanding på sjøveien helt fra Sicilia, til Tyskland.¹⁰² I 1146 tar Rogers' menn raskt og effektiv kontroll over Tripoli, som skaper enda flere uromomenter for Manuel.¹⁰³ Etter Tripoli nå var under kontroll benyttet Roger muligheten til å fortsette ekspansjonen sin. Han startet med Korfu, der sluttmålet var Hellas. Manuel som var for opptatt med å håndtere den massive korsfarerhæren resulterte i at Roger ble suksessfull ved flere anledninger under sine aksjoner.¹⁰⁴

---

⁹⁵ Beihammer 2017: 360

⁹⁶ Beihammer 2017: 358

⁹⁷ Beihammer 2017: 373

⁹⁸ Tucker 2019: 334-335

⁹⁹ Roche & Jensen 2015: 93

¹⁰⁰ Beihammer 2017: 323

¹⁰¹ Choniates 1984: 44

¹⁰² Houben 2002: 78

¹⁰³ Houben 2002: 78

¹⁰⁴ Houben 2002: 84

Choniates beskriver angrepene slik:

Like those sea monsters who seek food on both land and sea, his army encamped in the land of Kadmos, and, plundering the towns along the way, he came to Thebes of the Seven Gates, which he took by storm, treating her inhabitants savagely. An ancient report that the city spawned wealthy inhabitants sparked an insatiable desire for money within him, and his thirst for riches was unquenchable and his appetite for treasure beyond satisfaction. A measure of his cupidity was his order that all or most of his ships should sink to the third stripe from the weight of the monies; he squeezed the artisans dry, and, still inquisitive after filthy lucre, he then subjected the powerful and the illustrious of birth, those of venerable age and distinguished in rank, to diverse ill-treatment, indiscriminately and without mercy; neither was he moved by entreaty, nor was he deferential to the reigning principle of Adrasteia, nor did he cast away glance at his Kadmean victory. Finally, setting out the Sacred Scriptures, he compelled everyone to stand before them and to declare on oath his personal worth and, after forswearing his rights thereto, to depart. In this fashion he carried off all the gold and silver on the ships also laden with gold-laced textiles. He did not refrain from keeping his hands off the bodies of those whom he had gleaned, but took captive and sailed off with the most eminent according to birth and merit and chose those women who were comely and deep-girded in form, and who had often bathed in the running waters of Dirce's beautiful spring, and who had styled their tresses and had mastered the weaver's art.¹⁰⁵

Manuel ledet et suksessfullt motangrep mot Roger i 1148 i koalisjon med Venezia.¹⁰⁶ De samlede styrkene blir beskrevet som flere tusen soldater og båter, noe som er en meget imponerende bragd ettersom korstoget ikke var ferdigutspilt enda.

Årsaken til at det er viktig å illustrere eksemplene ovenfor er fordi det forteller oss noe om hvilke faktorer Manuel og Konstantinopel måtte forholde seg til. Det faktum at det allerede eksisterte en rekke problemer Manuel måtte forholde seg til før korstoget er en sentral faktor for denne oppgaven. Nemlig at det var mange løse brikker som kan ha påvirket Manuel og hans posisjon/evne til å reagere og agere under korstoget. Det er viktig å understreke at nært opp mot korstoget var Manuel allerede i krig i Anatolia og mot Roger II.¹⁰⁷ Det vil da si at sannsynligheten for at Manuel muligens måtte kjempe på tre forskjellige fronter var tilstedeværende. Selv om krigføringen i Anatolia tok slutt før korstoget var på vei, men dette var utelukkende på grunn av korstogets anmarsj, mer om dette blir problematisert senere.

---

¹⁰⁵ Choniates 1984: 44

¹⁰⁶ Houben 2002: 85

¹⁰⁷ Neocleous 2010: 259

3. Forhold og samarbeid

Det geopolitiske klimaet i verden rundt perioden 1145-1149 er viktig for å forstå utviklingen av det andre korstog. Ettersom man kan bruke en meget forenklet situasjonsbeskrivelse som, kristendommen mot Islam, med Konstantinopel i midten. En slik forenkling kan oppfattes som kjernen av problemet, men slik vi skal se videre er det en rekke andre faktorer som må tas med i beregningen. Dette kapitlet vil ta for seg forhold og samarbeid mellom alle aktuelle aktører.

3.1 Bysantinere og tyrkere i grenseland

Grensen mellom det Bysantinske og Seldsjukk imperiet var lang. Dette resulterte i at mulighetene for beskyttelse og forsyninger, samt å kunne ha en løpende dialog med Konstantinopel var utfordrende. Dette resulterte i at en rekke lokale bysantinske bosetninger valgte å alliere seg med sine tyrkiske naboer, av felles interesser.¹⁰⁸ Dette var ikke utelukkende en respons på korstoget som nå var på vei. Likevel så kan man ikke undervurdere at dette var et økende fenomen i noen områder, ettersom redselen for den massive korsfarerhæren var noe både bysantinske borgere og tyrkere i Anatolia må ha følt på.

Siden korsfarerstatene ble etablert og grensene mot Seldsjukkimperiet ble dannet i 1099 skulle det gå nesten 50 år før et nytt korstog fantes sted. I denne perioden opplevde tyrkere og bysantinere store mengder hets og vold fra vestlige herskere.¹⁰⁹ Samarbeidet mindre bysantinske bosetninger hadde med sine tyrkiske naboer er sterkt påvirket av disse hendelsene. Dette er relevant ettersom samarbeidet mellom mindre politiske enheter/bosetninger innover i Anatolia kan ha vært en større faktor enn tidligere antatt. For kan det ha seg slik at samarbeidet mellom bysantinske bosetninger og tyrkiske grupper var en større faktor til korstogets utvikling, enn Manuel sin innblanding? Og hvilke forutsetninger har Manuel for å ha over dette samarbeidet?

Allerede fra 1101 kan en tendenser og hendelser som fører til en gradvis integrering av bysantinske og tyrkiske bosetninger. I perioden 1101 søkte den bysantinske regjering sammen med Seldsjukk sultanatet i Anatolia etter et samarbeid som skulle opprettholde en *status quo* ved den delte landegrensen/område.¹¹⁰ Dette fordi begge partene var opptatt med andre mer pressende saker, noe som gjorde at et samarbeid var av interesse for alle.¹¹¹ Dette er ikke det samme som å si at det var fred og samarbeid i hele perioden frem til det andre korstog. Det har

---

¹⁰⁸ Neocleous 2010: 260

¹⁰⁹ Norwich 1998: 278

¹¹⁰ Beihammer 2017: 364

¹¹¹ Beihammer 2017: 364

blitt beskrevet hvordan Manuel drev med krigføring i Anatolia helt i starten av korstoget. Det som likevel er et signifikant poeng er hvordan hendelser som finner sted, som eksempelvis i 1101 fører til et tettere samarbeid mellom bysantinske og tyrkiske borgere, der stormanspolitikk ikke nødvendigvis er en like sentral og avgjørende faktor.

Gjennomgangen av korsfarerne i Anatolia var i stor grad preget av plyndring og angrep mot mindre bosetninger.¹¹² Resultatet av dette illustreres godt med et eksempel der lokale bysantinere og seldsjukker skapte en felles sak/front mot franskmennene for å sikre seg selv og egne interesser.¹¹³ Selv om den tradisjonelle rollen mellom bysantinske bosetninger og Seldsjukk sultanatet var fiendtlig ser man spesielt i Meander dalen at flere tiår med naboskap preget forholdet og favoriserte til tider samarbeid. Spesielt i lyset av den massive plyndringen til korsfarerne, så bysantinerne i Antiokia i Meander på det som nødvendig å fortsette samarbeidet med seldsjukkene.¹¹⁴ Man kan i utgangspunktet se på dette som en nødvendig forsvarsallianse for bysantinerne, ettersom Odo fremstiller begge partene slik:

Along our route the Turks and the Greeks together held the boundaries, and we knew that both were our common enemies.¹¹⁵

Det er vanskelig å vite nøyaktig hva som ville skje med de bysantinske bosetningene hvis de hadde vist en mer aggressiv tilnærming mot tyrkerne. Det vi dog vet er at franskmennene spesielt har hatt en aggressiv holdning mot disse bosetningene helt siden første korstog sin slutt. Dermed kan man nesten med sikkerhet si at franskmennenes holdning mest sannsynlig ikke ville forsvinne med det første, og at bysantinsk samarbeid med sine mangeårige naboer var et mer attraktivt alternativ.

Det finnes lite konkret informasjon om Manuel sin legetime kontroll innover i Anatolia, spesielt i primærkildene som Kinnamos og Choniates. Dette er dog noe å forvente, siden sannsynligheten for at spesielt Kinnamos ønsker å skape diskusjon og fremme svakhetstegn ved Manuel sin legitimitet som keiser er meget lav. Slik figur 3 illustrerer så blir det fort lange avstander mellom Manuel, som nå var i Konstantinopel, til forskjellige deler av Anatolia. Dette gir oss grunnlag til å diskutere hvilket omfang man kan forvente at Manuel hadde kontroll over gitte områder i Anatolia.

---

¹¹² Neocleous 2010: 261

¹¹³ Neocleous 2010: 261

¹¹⁴ Neocleous 2010: 261

¹¹⁵ Odo av Deuil 1948: 113

Manuel får likevel mye av skylden for veien videre fra Konstantinopel, spesielt fra Odo, men i hvor stor grad var det mulig for han å kommandere og diktere hva som ville skje under ferden over Bosporos og videre? Og i hvor stor grad hadde Manuel faktisk kontroll videre innover i Asia? Slik figur 2 illustrerer var grensen mellom det Bysantiske riket og Seldsjukk riket lang. Landeveien mot Edessa fører naturligvis til en marsj gjennom store deler av dette riket.

Under korsfarernes marsj i Anatolia var det flere trefninger mellom korsfarerne og tyrkerne. I følge Odo ble hæren på et tidspunkt angrepet med en voldsom styrke, men takket være god taktikk og dyktige riddere ble tyrkerne sendt på flukt.¹¹⁶ Dette resulterte i at tyrkerne søkte tilflukt ved den bysantiske bosetningen i Antiokia i Pisidia.¹¹⁷ Odo stiller seg meget kritisk til dette og skriver at dette gjør keiser Manuel til en smålig forræder, fiende og at Manuel skulle angrepet den bysantiske bosetningen disse vantro nå søkte tilflukt i.¹¹⁸

Near at hand was a certain little town of the emperor's, called Antiochetta, wich furnished refuge to the fleeing pagans. Thereby the emperor transformed himself from a willy traitor to an avowed enemy.¹¹⁹

Denne fremstillingen og beskyldningen om forræderi er en selvmotsigelse for Odo. Denne problemstillingen har også Neocleous tatt for seg.¹²⁰ Odo beskriver noen få sider før beskyldningene om en situasjon der Manuel sender en budbringer for å advare franskmennene om hva de kunne forvente fremover.

There the king encountered messangers bringing letters from the Greek emperor, who said innumerable Turks had assembled to combat the king and urged him to take refuge in the imperial castles.¹²¹

Med dette får vi noen små drypp av det som kan tolkes som Manuel sin situasjonsforståelse og kontroll. Manuel skal nemlig også ha sendt et brev til korsfarerne der han understreker at den bysantinske regjering ikke kan stoppe sine borgere fra å søke hevn etter skader forårsaket av korstoget.¹²² Manuel fremmer muligheten for å tilbringe vinteren i Konstantinopel, for så ved en senere anledning ta opp ekspedisjonen, dette ignorerer Ludvig.¹²³ Dette eksemplet bekreftes av Odo. Derfor er det ingen tvil om at Odo sine fremstillinger her er selvmotsigende. Men som også er interessant så viser det til noe om Manuel sin overlegne kjennskap om både terreng,

---

¹¹⁶ Odo av Deuil 1948: 111

¹¹⁷ Odo av Deuil 1948: 111 og 113

¹¹⁸ Odo av Deuil 1948: 111

¹¹⁹ Odo av Deuil 1948: 111 og 113

¹²⁰ Neocleous 2010: 260

¹²¹ Odo av Deuil 1948: 107 og 109

¹²² Runciman 1951: 271

¹²³ Odo av Deuil 1948: 109

men og korsfarernes fiende. Det er åpenbart at korsfarerne ville være kloke i å høre etter på denne ekspertisen.

Odo fremstiller Antiokia som en stakkarslig by, det at de valgte å ikke angripe eller utestenge tyrkerne, men snarere å tilby hjelp i form at ly er noe han meget skuffet over.¹²⁴ Odo sine skildringer (fra den franske hæren vel å merke) viser at han ikke vektlegger noen som helst forskjell på tyrkere og grekere som bor i grenseområdene.¹²⁵ Hvis antar at disse fremstillingene reflekterte hvordan franskmennene så på innbyggerne, så vil dette samarbeidet rettferdiggjøres utelukkende som en respons på frykten for korstoget og konsekvensene for eget levebrød. På grunn av dette samarbeidets lange natur er det dog heller ingen grunn til å anta at Manuel har hatt en direkte kontroll over dette. En bevissthet over situasjonen, ja, men en realistisk måte å kontrollere dette med de ressursene han hadde til disposisjon, nei.

Det at innbyggerne i Antiokia velger å hjelpe de tyrkiske styrkene istedenfor korsfarerne er interessant av flere grunner. Ettersom korsfarerne høyst sannsynlig hadde et dårlig omdømme i store deler av Anatolia er det interessant å spekulere i om de gjorde noen forsøk på å endre dette. Eller betrygge bysantinerne om at de ikke hadde ondsinnede intensjoner. Utfra Odo sine fremstillinger, så er nok svaret på dette nei. Dermed kan man diskutere om samarbeidet mellom tyrkere og bysantinerne i dette tilfellet (og på en mer generell basis) fungerer som en slags avskrekking. Med dette mener vi hvordan det å samle styrker muligens gjorde det såpass lite attraktivt for korsfarerne å angripe bosetningen at den blir værende i fred. Dette narrative passer ikke inn i noen av de samtidige historikernes fremstillinger og er kun spekulasjon i ettertid. Likevel er det ikke en for fjern påstand. Og om denne påstanden etter alt å dømme er sann, så er det rimelig å anta at dette var utenfor Manuel sin kontroll og at her handlet individuelle bosetninger selv utfra situasjon.

Steven Runciman kommer med en teori om at Manuel jobbet i denne perioden på randen av maks kapasitet, her siktes det til hæren og logistikk rundt hæren. Manuel var avhengig av sine beste soldater i krigen mot Roger, samtidig var det uroligheter på Balkan og han trengte et visst forsvar i tilfelle situasjonen med korsfarerne skulle eskalere utenfor bymurene.¹²⁶ Han vektlegger også hvordan Manuel ikke er å klandre for korsfarernes egen fiasko og at hvis

---

¹²⁴ Odo av Deuil 1948: 113

¹²⁵ Odo av Deuil 1948: 113

¹²⁶ Runciman 1951: 275-276

Konstantinopel skulle ha valgt å i større grad hjelpe korstoget så ville dette vært en urimelig stor risiko for rikets sikkerhet.¹²⁷

Dette argumentet blir lite representert, spesielt i de samtidige kildene, dog ville en slik fremstilling ikke passe inn i det ønskede historiske narrative til blant annet Kinnamos, så at slik informasjon potensielt blir utelatt er forståelig. Likevel gir det oss et grunnlag til å teoretisere at både tyskerne og franskmennene har grådig overvurdert Manuel sin evne til å kontrollere grenseområder mot Seldsjukk imperiet. Det må anerkjennes at en slik konklusjon er preget av etterpåklokskap som kommer av den samlede verdien av en rekke forskjellige kilder.

For å bygge videre på teorien ovenfor kan man analysere et brev som Ludvig sendte til sin regent, Abbed Suger i 1148. I brevet beskriver Ludvig veien til Konstantinopel, der de ble meget godt tatt imot og hadde muligheten til å få med seg nødvendige forsyninger for reisen videre.¹²⁸ Men etter at korsfarerne forlater Konstantinopel og tar seg over Bosporos begynner problemene å vise seg for hæren. Ludvig skriver:

For we were spared neither the vicious ambush of robbers nor the serious difficulties of the route, and faced daily battles with the Turks who with the emperor's permission entered his lands to harry the soldiery of Christ, and who strove with all their might to harm us.¹²⁹

Ludvig viser tydelig misnøye og retter dette mot Manuel. Dette legger opp til en interessant diskusjon som ikke blir like godt representert i sekundærlitteraturen som det muligens burde. Vi ønsker med dette å fortsette med å bygge på Runciman sin teori om at Manuel sine rekker var strukket langt og tynt. Med dette som en underliggende faktor kan vi videre argumentere for at Ludvig sin påstand om at angrepene var godkjent av Manuel som en feilaktig vurdering av den franske kongen. Det er ikke usannsynlig at hele situasjonen var utenfor Manuel sin kontroll ettersom det må ha vært særdeles vanskelig for han å opprettholde en sterk tilstedeværelse på flere fronter samtidig. Dette vil og i større grad gi oss forutsetninger til å påstå at samarbeid mellom tyrkere og bysantinere var utenfor Manuel sin kontroll. Og det faktum at korsfarerhærene ble utsatt for angrep av en koalisjon med tyrkere og bysantinere var å forvente. Det faktum at korsfarerne ikke var forberedt på dette er i større grad et logistikkproblem fra korsfarernes side, enn det er Manuel som ønsker å påvirke korstoget negativt ved hver mulig anledning.

---

¹²⁷ Runciman 1951: 276-277

¹²⁸ (c) King Louis VII gives news of the Crusade to his regent, Abbot Suger (March/April 1148)

¹²⁹ (c) King Louis VII gives news of the Crusade to his regent, Abbot Suger (March/April 1148)

3.2 Manuel og tyrkiske stammer

En av de største kontroversene som blir tatt opp i senere forskning viser til hvilket forhold Manuel hadde til Seldsjukkene og andre tyrkiske stammer, spesielt under korstogets marsj mot Edessa. Keiseren har ved flere anledninger blitt beskyldt av samtidige kilder for å være direkte ansvarlig for en rekke angrep som ble utført av tyrkiske grupper mot korsfarerne. Noe som har vært med på å gi noen senere historikere en lignende tilnærming.

But how will a just judge, either God or man, spare the Greek emperor, who by cunning cruelty killed so many Christians in both the German and the Frankish.¹³⁰

Instead of the Turks, however, we met with the wily Greeks, whom we spared, to our bad luck, as if they were Christians.¹³¹

Slik sitatene ovenfor illustrerer holder ikke Odo tilbake under sine beskrivelser av behandlingen som grekerne ga. Av samtidige kilder er det ikke bare Odo som kommer med en rekke anklagelser under korstoget. Choniates, dog noe mer tvilende under omstendighetene understreker at Manuel var ansvarlig for å fyre opp tyrkiske styrker til å angripe korstoget.¹³² Senere historikere viser i noen tilfeller en større grad av tilbakeholdenhet og reflekterer i større grad over hva som har utspilt seg og Manuel sin rolle i det hele.

Magdalino knytter Manuel til de samme hendelsene, men understreker og at dette er ekko fra Choniates og slår ikke fast at Manuel har skyld i disse hendelsene.¹³³ Angold nevner også flere av disse antatte sabotasjeforsøkene Choniates beskriver, men Angold selv konkluderer med at Manuel i første rekke ønsket å få korsfarerne gjennom og vekk fra Konstantinopel og at dette var hovedfokuset hans.¹³⁴ Konrad på sin side gir ingen indikasjon på at han tviler på eller klandrer Manuel for å konspirere mot de.¹³⁵ Ludvig uttrykker og at de ble tatt godt ivare på av Manuel under deres korte stopp ved Konstantinopel før veien videre, her innrømmer han at problemene kom først etter at de dro.¹³⁶ Den samlede verdien av disse eksemplene viser hvor kompleks hele situasjonen er, men én ting kan vi likevel ta utfra dette. Det er først når det begynner å gå dårlig for korstoget og når dette blir et faktum, den voldsomme negative retorikken og anklagene finner sted. Det er ikke usannsynlig at Manuel til et visst nivå ønsket og muligens beordret sabotasje mot korstoget. Likevel velger vi å se til Angold sin tilnærming,

---

¹³⁰ Odo av Deuil 1948: 127

¹³¹ Odo av Deuil 1948: 133

¹³² Choniates 1984: 39

¹³³ Magdalino 1993: 51

¹³⁴ Angold 1997: 199

¹³⁵ (b) King Conrad III writes to Abbot Wibald of Korvey describing his journey to the east and his future plans (January/February 1148)

¹³⁶ (c) King Louis VII gives news of the Crusade to his regent, Abbot Suger (March/April 1148)

nemlig at Manuel ønsket å få korsfarerne bort og vekk så raskt som mulig. Flere faktorer kan ligge til grunne for en slik tilnærming, spesielt på grunn av en økende grad av konsolidering i forskjellige tyrkiske stammer i Anatolia, som straks vil bli gjort rede for.

Nyheten av korstoget førte til at Manuel valgte å inngå en våpenhvile og effektivt sette en stopper for den aktive krigføringen mot seldsjukksultan Masud I i Midtøsten.¹³⁷ Dette ble ikke tatt godt imot fra de vestlige korsfarerne. Odo beskriver denne alliansen som et forræderi ettersom Manuel hadde en forpliktelse som kristen til å kjempe mot de vantro.¹³⁸ Dette er starten på en meget kritisk retorikk fra Odo sin side. Denne retorikken er likevel vanskelig å rettferdiggjøre, da den er preget av et ønske om å fremstille situasjonen så negativt som mulig mot det bysantinske folk og Manuel. Odo sine skildringer er likevel ikke usanne, men noe tatt ut av kontekst. Beskyldninger om samarbeid, samt faktisk samarbeid mellom Konstantinopel og tyrkere går flere tiår tilbake i tid. I perioden rundt første korstog (1096-1099) var keiser Alexios (1080-1118) avhengig av både leiesoldater og andre i sine militære kampanjer, dette utelukker ikke tyrkiske styrker.¹³⁹ Dette var ingenting nytt og det er heller ingenting som tyder på at Manuel gjorde noe annerledes. Andre korsfarerstater blant annet i Syria og Palestina gjorde det samme.¹⁴⁰

Samhandling mellom europeiske makter og ulike tyrkiske politiske enheter var et fenomen som økte i omfang, dette spesielt i Anatolia etter første korstog. Spesielt etter den franske invasjonen langs den Syriske kysten, dette var med på å bidra til økt aktivitet mellom disse to partene.¹⁴¹ Resultatet av denne invasjonen var at flere tyrkiske herskere i Anatolia og Syria ble mer og mer vant til europeiske soldater og en generell tilstedeværelse av disse. Etter angrepet på Jerusalem i 1099 ble problemstillingen rundt manglende vilje til å gjennomføre jihad tatt opp av Ali b. Tahir al-Sulami.¹⁴² Denne manglende viljen til å gjennomføre jihad mot korsfarerne skal ha vært et symbol for svakhet og splittelse for de tyrkiske folkene i området rundt Anatolia. Sulami tilhørte en viktig og sentral familie av jurister og religiøse lærde i Damaskus, han var også å anse som en av de største og viktigste sunni-muslimske lærde i perioden 1126-1141.¹⁴³

---

¹³⁷ Neocleous 2010: 259

¹³⁸ Neocleous 2010: 260

¹³⁹ Neocleous 2010: 254

¹⁴⁰ Neocleous 2010: 260

¹⁴¹ Roche & Jensen 2015: 91

¹⁴² Roche & Jensen 2015: 91

¹⁴³ Roche & Jensen 2015: 93

Først i 1144 kom det et vendepunkt rundt jihad retorikken. I 1144 ble Edessa erobret av Zengi, som igjen satte hjulene i gang for det andre korstog. Denne utviklingen er interessant å kontekstualisere. Slaget ved Edessa og spesielt kampen om Damaskus markerer et skille innenfor det tyrkiske mot-korstoget.¹⁴⁴ Etter disse suksessene ble jihad ideologien spredt i et større omfang, jihad ble nå i større grad brukt til å spesifisere ulike formål. Der det første målet var å eliminere de politiske og religiøse uenighetene blant de forskjellige tyrkiske gruppene og det andre målet var å drive franskmennene (korsfarerne) ut av landet.¹⁴⁵

Årsaken til at denne utviklingen er av interesse er fordi det gir oss mulighet til å drøfte Manuel sitt forhold til tyrkiske grupper med et noe annet perspektiv. Etersom Manuel kun hadde sittet som keiser i rundt et år etter tapet av Edessa kan man spekulere i hvor stor grad den mer voldsomme jihad retorikken kan ha påvirket Manuels sitt syn på de tyrkiske gruppene. Det er igjen viktig å understreke at det tradisjonelle forholdet mellom Bysants og tyrkiske grupperinger var fiendtlig. Johannes var ved flere anledninger i væpnede konflikter med både Danishmend og Seldsjukk, en langvarig konflikt som Manuel også måtte ta for seg.¹⁴⁶

Danishmend dynastiet ble splittet i to etter sultan Muhammads' død (1142). Dette resulterte i at helt i begynnelsen av sin keisertid inngikk Manuel et samarbeid med den ene delen av denne splittelsen ledet av, Yaghibasan at Sebasteia.¹⁴⁷ Dette samarbeidet ble dannet mot Seldsjukkene og Manuel delte ut segl innskrevet med *doulos* (tjener på gresk).¹⁴⁸ Eksempler som dette illustrerer i hvilken grad forholdet Manuel har til tyrkiske grupperinger var skiftende avhengig av spesifikke situasjoner.

Bysantinerne var avhengige av samarbeid og innhenting av soldater fra en rekke forskjellige hold, så slikt samarbeid beskrevet ovenfor er på ingen måte uvanlig. Likevel betyr ikke dette at Manuel søkte lignende samarbeid av vennlighet, men mer som et praktisk redskap ettersom krigføring var både krevende og vanskelig hvis man utelukkende skulle være avhengig av bysantiske soldater. Dette illustreres godt med eksemplet ovenfor. Etersom alliansen med Danishmendene var mot Seldsjukkene, men under korstogets start var Manuel, som vi vet i aktiv krigføring mot Seldsjukkene en stund før en våpenhvile ble oppsøkt. Dette er utelukkende fordi Manuel ønsket best mulig kontroll over hva som nå er på vei over Balkan og det er ikke

---

¹⁴⁴ Roche & Jensen 2015: 92

¹⁴⁵ Roche & Jensen 2015: 93

¹⁴⁶ Tucker 2019: 334-335

¹⁴⁷ Tucker 2019: 335

¹⁴⁸ Tucker 2019: 335

tatt for gitt at Manuel i høyeste grad ønsket å fortsette med sine daværende kampanjer i Anatolia.

Manuel sin retrett av krigføringen i Midtøsten er ikke nødvendigvis motivert av noe annet enn dårlig timing. Selv om det er spekulativt så kan man til en viss grad anta at Manuel føler at han ikke har noe annet valg, ettersom korsfarerhærenes intensjoner ikke er like åpenbare og muligens mer fiendtlige enn det som blir gitt uttrykk for. Manuel hadde nemlig et godt nok driv i krigføringen sin og realiteten av dette forræderiet Odo beskriver kunne muligens vært unngått av to ting.¹⁴⁹ Det første hadde vært en utsettelse av korstoget og det andre kunne vært dialog. Dette er i aller ytterste grad spekulativt, men poenget om at Manuel følte seg tvunget til å dra tilbake til Konstantinopel står fortsatt. Tar man og med de pågående kampanjene mot Roger med i betraktningen virker retretten som et godt gjennomtenkt trekk fra Manuel sin side. Spesielt sett i lys av Runciman sin teori om at Manuel hadde en vesentlig belastning på de midlene han hadde til sin disposisjon i denne perioden.¹⁵⁰

Under korsfarernes marsj i Meander dalen ble de utsatt for et voldsomt angrep av tyrkiske styrker, der Ludvig tar til orde og skal inspirere sine soldater:

The Romans should have recovered their vigor and the reasoning of prudent men and expelled them [tyrkerne] from their own lands and cities like wild beasts from flocks¹⁵¹

Dette er bare et av eksemplene der den franske kongen antyder at Manuel står i ledtog med tyrkerne. Så langt i denne oppgaven har det blitt lagt frem en rekke påstander fra Odo sin side om Manuel sine konspirasjoner mot korstoget, pluss uttalelser og brev fra Ludvig. Disse samsvarende påstandene og anklagelsene er noe som i utgangspunktet burde gi en pekepinn om at dette er noe som faktisk skjedde. Altså samarbeid mellom Manuel og tyrkerne. Likevel har vi grunn til å tro at denne franske fremstillingen er mangelfull og i ytterste grad ikke korrekt. Rundt samme tid der Ludvig har skrevet brev, har Konrad det samme. Og den tyske keiserens fremstillinger er noe helt annet enn hva Ludvig fremlegger. Deler av Konrad sitt brev skrives slik:

We then went without difficulty as far as St. John [Ephesus], where the Saint's tomb is, from which Manna is believed to gush forth, and there we celebrated the Lord's Nativity. We stopped there for some days, since both we and many of our men had fallen ill. We wanted to go on when we had recovered our health, but were so ill that we were quite unable to proceed. Hence, after waiting for us as long as they could, the king and his army set off regretfully, but we remained racked by illness for a considerable time. When our brother the Emperor of the Greeks heard of this he was much upset, and he and our most beloved daughter the empress came to us

---

¹⁴⁹ Runciman 1951: 264-265

¹⁵⁰ Runciman 1951: 275-276

¹⁵¹ Choniates 1984: 41

in haste, and generously provided us and our princes with everything that we needed for our journey from his own resources. He brought us back almost by force to his palace in Constantinople, so that we might be speedily restored to health by his doctors. There he showed us greater honour, so we have heard, than had ever been demonstrated to any of our predecessors.¹⁵²

Fremstillingene fra den tyske keiseren samsvarer altså ikke med hva den franske kongen forteller. Samarbeidet mellom Manuel og korsfarerne skal bli tydeliggjort i neste delkapittel, derfor går vi ikke nærmere inn på dette nå. Likevel legger det opp til en diskusjon. For det første kan vi anta at hvis Konrad følte Manuel hadde konspirert i en betydelig grad mot korstogshæren ville han mest sannsynlig ytret dette i et brev som dette. Det vil da si at det ikke var en gjensidig enighet blant korstoget at Manuel konspirerte mot dem. Da primærkildene som Kinnamos og Choniates er meget tilbakeholdne rundt kommentarer om slikt samarbeid er slike brev som dette uunnværlige i en slik analyse.

Det er visse elementer det er viktig å belyse før man konkluderer noe ved bruk av disse brevene. For det første har det blitt fremhevet i senere forskning hvordan vestlige historikere (herunder Odo) ofte velger å legge skylden på Bysants for deres egne mislykkede ekspedisjon.¹⁵³ For det andre så var Konrad bundet til Manuel i form av en ekteskapsallianse, Konrad og Manuel forsterket denne alliansen med en felles sak mot Roger under Konrad sitt opphold i Konstantinopel under korstoget.¹⁵⁴

Grunnen til at dette er verdt å nevne er fordi det kunne vært en underliggende årsak til at Konrad velger å ikke fremstille Manuel som en slags forræder utad. Og at Konrad ser på seg selv som i ledtog med Manuel ettersom de tidligere har hatt en allianse, og fordi han velger å gå videre med denne alliansen. Et annet sentralt poeng, som har blitt nevnt er hvilken rolle Manuel sin kone (Bertha Irene) hadde i det hele. Selv om det til nå har blitt skrevet lite om Bertha, så burde hennes mulige rolle fremheves. I sitatet ovenfor skriver Konrad:

When our brother the Emperor of the Greeks heard of this he was much upset, and he and our most beloved daughter the empress came to us in haste, and generously provided us and our princes with everything that we needed for our journey from his own resources.¹⁵⁵

---

¹⁵² (b) King Konrad III writes to Abbot Wibald of Korvey describing his journey to the east and his future plans (January/February 1148)

¹⁵³ Angold 1997: 199

¹⁵⁴ Magdalino 1993: 52-53

¹⁵⁵ (b) King Konrad III writes to Abbot Wibald of Korvey describing his journey to the east and his future plans (January/February 1148)

Det kan være faktorer som de nære familiære båndene til Bertha som fører til at Konrad har en mildere tone mot Manuel og bysantinerne i sine brev. Likevel ettersom Konrad ved flere anledninger valgte å trosse Manuel på veien over Balkan og mot Konstantinopel er det grunnlag for å tro at hvis Konrad oppfattet urettferdigheter og forræderi i en nevneverdig grad, så ville han kommentert dette, uavhengig av familiære bånd. Ikke bare ville dette støtte oppunder Ludvig sine anklagelser, men det kunne og vært den siste brikken som falt på plass slik at en koalisjon mellom Ludvig, Konrad og Roger mot Konstantinopel ble realisert, noe Manuel mest sannsynlig ikke ville kommet seirende ut av.

3.3 Manuel og korsfarerne

Manuel skal ha uttrykket både glede og støtte til Pave Eugenius etter at nyheter om et nytt korstog ble tilgjengelig for han.¹⁵⁶ Manuel hadde lovet sin støtte til korstoget hvis de samme kravene som hans bestefar hadde stilt ble oppfylt. Manuel hadde håpet på at den tyske delen av hæren ikke skulle ta en direkte rute mot Konstantinopel. Han ønsket heller at de skulle følge den mer naturlige veien gjennom Gallipoli, som igjen førte til den veien bysantinerne selv brukte under kampanjer i Anatolia.¹⁵⁷ Dette forslaget valgte den enorme tyske hæren, med Konrad i spissen å se bort ifra.¹⁵⁸ De valgte å fortsette direkte mot Konstantinopel.

Manuel hadde mye å tjene på å ha en god tone med både den tyske og franske korsfarerhæren. Manuel prøvde forgjeves å overtale Ludvig til å samle felles styrker mot Roger II av Sicilia, men han klarte å overtale de til å ikke godta Roger sitt tilbud om sjøtransport, men heller å ta landeveien mot Konstantinopel.¹⁵⁹ Dette hindret i første omgang en koalisjon mellom Ludvig og Roger, dette er å anse som en meget viktig diplomatisk seier for Manuel. Etter å ha overtalt Ludvig kan man argumentere for at Manuel satt med en ansvarsfølelse over at franskmennenes reise skulle gå så feilfritt som mulig. Her menes det hvordan Manuel prøvde å advare og overtale franskmennene til å velge den tryggeste ruten og advare om angrep. Selv om Odo sine skildringer oser av negativitet og prøver å fremstille Manuel som en skurk så er dette i stor grad selvmotsigende. Manuel advarer nemlig franskmennene om angrep under deres reise gjennom bysantinsk territorier, noe Odo selv bekrefter.¹⁶⁰ På lik linje med tyskerne ønsket Manuel at franskmennene skulle ta en alternativ rute innover Anatolia. Her også valgte korsfarerne å ignorere Manuel sine råd, der Ludvig forklarte seg med at «Frankerne hadde aldri gjort dette

---

¹⁵⁶ Angold 1997: 194

¹⁵⁷ Angold 1997: 195

¹⁵⁸ Angold 1997: 195

¹⁵⁹ Magdalino 1993: 50

¹⁶⁰ Neocleous 2010: 260

før».¹⁶¹ Og dermed valgte å ikke høre på Manuel sitt forslag om alternativ rute. Det kan argumenteres for at dette er Manuel som søker dialog for egen vinning, ettersom han tilstreber å hjelpe korsfarerne muligens for å få igjennom et ønske om videre samarbeid mot Roger som den franske kongen tidligere ikke ville gi. Om detter er tilfellet eller ikke så viser det likevel at Manuel faktisk gjør en innsats for å tilfredsstillte og etterkomme korsfarernes ønsker. Dette gjenspeiles og i kildene at Manuel sin innsats med å ønske franskmennene velkommen til Konstantinopel ble satt pris på.¹⁶²

After we had departed the frontiers of our kingdom, the Lord favoured our journey, and He brought us in good health and unharmed as far as Constantinople, and by Divine mercy with our whole army safe and in excellent spirits. There we were joyfully and honourably received by the emperor. After remaining there for a little while to gather the supplies that seemed to be needed, we sailed across the Bosphorus and commenced our march through Romania.¹⁶³

Det er vanskelig å argumentere for at Manuel hadde onde hensikter fra korstogets start mot hverken Konrad eller Ludvig. Hans allianse med Konrad, forsøk på å komme med råd og anbefalinger, samt faktisk tilstrebe å etterkomme krav om markeder viser dette. Likevel er det ikke til å komme unna at Manuel sin situasjonsforståelse utviklet seg i takt med sentrale hendelser, som vold fra korsfarerne og ignorering av anbefalinger. Sannsynligheten for at Manuel var godt informert over korstogets utvikling er høy. Den negative utviklingen korstoget hadde kan ha vært en sentral faktor med hvordan Manuel resonerte og analyserte ferden på. Dette resonnementet kan ha gitt Manuel nye tanker, ideer og inntrykk til hvordan han best mulig burde håndtere korstoget. Dette kan også være en faktor til at mer direkte støtte til korstoget satt langt inne. Ettersom korstoget trengte enorme mengder forsyninger, kan man argumentere for at dette til en viss grad ville blitt sett på som bortkastede ressurser fra Manuel sin side. Med andre ord, bruken av disse forsyningene, soldatene og lignende ville vært Manuel bedre tjent fordelt på de forskjellige frontene Konstantinopel allerede opererte i, enn å støtte det som høyst sannsynlig så ut som et mislykket korstog.

Spørsmålet om Manuel sin rolle i alliansedanningen og konspirasjonen mot korsfarerne er en sentral del i både samtidige kilder, men og senere forskning. Odo sine fremstillinger er tydelige, men er de korrekte eller realistiske? Odo sine krasse beskrivelser om Manuel sin allianse med å avslutte krigføringen mot Masud I er selvforklarende. Likevel samsvarer Odo sine

---

¹⁶¹ Choniates 1984: 47

¹⁶² (c) King Louis VII gives news of the Crusade to his regent, Abbot Suger (March/April 1148)

¹⁶³ (c) King Louis VII gives news of the Crusade to his regent, Abbot Suger (March/April 1148)

beskrivelser ikke med et realistisk bilde rundt sikkerhetspolitikken for Konstantinopel og andre korsfarerstater i Midtøsten i denne tidsperioden. For å kunne sikre egne interesser, måtte store byer som Konstantinopel, men også mindre grupper, bosetninger og korsfarerstater var det å danne allianser avgjørende.¹⁶⁴ Dette forræderiet Manuel var ansvarlig for var med andre ord standard prosedyre.

Tidlig i korstoget ser vi en slags vilje til å trosse Manuel, dette spesielt fra tyskeres side. Selv om Manuel og Konrad er bundet i en allianse i form av Manuel sitt ekteskap til Bertha er det forståelig at denne motviljen tyskerne tidlig viser ville ha gjort Manuel nervøs. Det faktum at Konrad og får en intern rolle i bysantinsk politikk gjennom ekteskapsalliansen med Manuel og Bertha ville vært en meget flittig måte å utnytte korstoget på hvis Konrad skulle ønske å utfordre Manuel sin integritet som keiser. Selv om dette ikke fremstilles som et særlig sannsynlig scenario i hverken primær- eller sekundærlitteraturen, så er dette etterpåkløskskap. Likevel burde denne indirekte trusselen også trekkes frem.

Franskmennenes tidlige fremmarsj gikk som sett noe bedre. Likevel kan man spekulere i om den voldsomme retorikken til Odo er en gjenspeiling av tankesettet til den franske hæren. Noe som uten tvil kan oppfattes som en mulig farlig situasjon. Så hva er noe av de faktiske tiltakene Manuel gjør? En av de ofte refererte hendelsene er hvordan markedene som skulle settes opp gjennomføres, spesielt i Konstantinopel. Det velges i større grad å stenge byen og gjøre handelen over bymurene. Her kan det diskuteres om Manuel tar inspirasjon fra hendelsene som skjedde under første korstog. For selv om det ikke her heller var snakk om massive konfrontasjoner mellom bysants og korsfarerne, så var det noen trefninger. Korsfarerne brente blant annet ned en mindre landsby på veien og var i kamper med bysantinske styrker som ønsket å få fart på korsfarerhæren.¹⁶⁵ Ved å stenge og gjennomføre handelen over murene var det mulig at Manuel så på dette som en løsning til andre mulige trefninger når hæren nådde frem til Konstantinopel. Likevel så skulle handelen vise seg å by på problemer.

Choniates spekulerer i om Manuel ga ordre om å jukse med prisene og putte kritt i melet som ble solgt til korsfarerne, men dette er kun spekulasjoner og kan ikke bekreftes.¹⁶⁶ Dette har likevel hatt en gjenklang i senere fortellinger. Det faktum at Choniates (eller noen andre) ikke kan bekrefte om Manuel ga ordre om dette gir mulighet for annen drøfting. Om det ble blandet kritt i melet som ble solgt til korsfarerne, så er det ikke tatt for gitt at dette kan ha skjedd av

---

¹⁶⁴ Neocleous 2010: 260

¹⁶⁵ Riley-Smith 2016: 52

¹⁶⁶ Choniates 1984: 39

andre aktører. Det kan ha vært bøndernes/salgsmennenes svar på tidligere herjinger gjennomført av korsfarerne. Det kan også ha allerede vært ferdigblandet av eksterne eksportører. Det er mange muligheter, men lite konkrete svar. Da det er såpass lite konkret informasjon rundt denne tematikken, er det ikke rettferdig å stemple dette på Manuel, slik som blant annet Magdalino antyder, dog understreker at dette er ekko fra Choniates.¹⁶⁷

Choniates sin påstand møter motstand hvis man tar brevene fra både Konrad og Ludvig til etterretning. Hverken Konrad eller Ludvig viser til at dette eller noe lignende problematikker ved markedene skal ha funnet sted. Ludvig anklager Manuel for illojalitet og svik, men dette er først etter de har lagt Konstantinopel bak seg.¹⁶⁸ Dette kan muligens forklares med at denne situasjonen ikke ville vært relevant for Konrad og Ludvig, ettersom de mest sannsynlig ikke drev handel på lik linje som andre korsfarere. Likevel, så ville dette sannsynligvis blitt gjenfortalt såpass mye innad i hærene, at de var nødt til å få det med seg på et tidspunkt. Derfor er det berettiget å spekulere i om at Choniates sine fremstillinger er ryktebasert. Denne fremstillingen kan ha kommet frem etter korstogets slutt og spredd seg i så stor grad at noe senere fremstillinger (som Choniates) anerkjenner dette som fakta. Det er også en mulighet at hele situasjonen er sann, og at dette først ble tilstått og kjent etter korstoget. Dette er rett og slett vanskelig å konkludere med.

Er det slik at både Konrad og Ludvig undervurderte hvor avhengige de ville være av Manuel sin støtte? Det er klart at det mest sannsynlig ville være en skuffelse at Manuel inngikk fredsavtalen med Masud I. Og at Konrad og Ludvig (og korstoget i sin helhet) ville foretrukket et tettere samarbeid mot Edessa. Likevel så var ikke en koalisjon mellom Frankrike, Tyskland og Bysants er realitet som det ble kjempet for. Hvis både Frankrike og Tyskland satt med inntrykk om at de ville vært avhengige av Bysants for et suksessfullt korstog, ville man ikke da sett større og klarere indikasjoner om dette blant herskerne? Det faktum at dette ikke var realiteten kan igjen være med på å bygge opp under påstanden om at korstoget i sin helhet ikke var godt nok informert eller forberedt på hva som møtte de.

Det gis ingen tydelige indikasjoner om at korsfarerne søker informasjon på forhånd av Manuel eller Konstantinopel. Sannsynligheten for at dette har skjedd til en viss grad er dog høy, ettersom det ville vært meget uklokt å ignorere dette. Likevel så vet vi at Manuel må ha hatt god etterretning på situasjonsbilde innover i Anatolia, det faktum at han ikke blir overveldet

---

¹⁶⁷ Magdalino 1993: 51

¹⁶⁸ (c) King Louis VII gives news of the Crusade to his regent, Abbot Suger (March/April 1148)

under kampanjen mot Masud støtter dette. Derfor oppfattes det som noe merkelig at anbefalinger om rute og lignende blir ignorert av korsfarerne. Det ville og gitt mer mening at korsfarerne i større grad søkte etter et samarbeid med Manuel under marsjen, slik at de kunne dra nytte av hans ekspertise i området. Naturligvis så ville dette brakt med seg komplikasjoner, spesielt med tanke på de flere krevende omstendighetene Manuel måtte håndtere.

Nøyaktig hva som skjedde av angrep og plyndring vil i større grad bli problematisert i neste kapittel. Det som dog er av interesse, er å prøve å forstå hvorfor Manuel prioriterer slik han gjør. Perioden Bysants nå finner seg i kan beskrives som en noe ny tid. Dette er fordi det nå er en periode der Konstantinopel i stor grad oppfører seg som en stormakt, uten muligens å ha like gode forutsetninger for dette som de hadde i tidligere generasjoner. Det som er spesielt nytt nå er at Bysants nå ikke kan drive med krigføring på flere fronter samtidig nå slik som de kunne før.¹⁶⁹ Dette henger igjen sammen med Runciman sin teori beskrevet tidliger. Spørsmålet vi så kan stille oss, er i hvor stor grad Manuel aktivt jobbet imot at angrep skulle skje?

Magdalino understreker at Manuel må ha vært klar over at hvis han terget korstoget for mye var sannsynligheten for en hevnaksjon stor.¹⁷⁰ Ettersom dette mest sannsynlig var tilfellet kan man videre spekulere i hvorfor det ikke kom mer aktiv hjelp fra Konstantinopel sin side. Svaret på dette er mest sannsynlig at Manuel ikke ville risikere egen sikkerhet til både soldater og riket for å i større grad delta i korstoget. Ettersom Konstantinopel var til en viss grad avhengig av både Vesten og Østen kan man argumentere for at det som oppfattes som best mulig løsning var en slags nøytralitet.¹⁷¹ Dette kombinert med det faktum at Manuel sitt største fokus var å få hæren gjennom og vekk fra eget territorium så fredelig som mulig bygger og opp under at han ønsket så mye som mulig avstand. Det er heller ikke til å utelukke at det å hjelpe korstoget med soldater satt langt inne, ettersom Manuel hadde et mer fullstendig bilde over farene som korsfarerne skulle møte.

Det er tydelig at franskmennene i stor grad klandret både Manuel, men også bysantinere generelt for utfallet av korstoget. Mye av dette er takket være Odo og Ludvig sine fremstillinger. Det som er meget interessant i denne situasjonen er å se hvordan den tyske delen så på samme situasjon. Odo sine beskyldninger holder nemlig ikke vann om man tar beskrivelser fra Konrad

---

¹⁶⁹ Makk 1989: 53

¹⁷⁰ Magdalino 1993: 52

¹⁷¹ Det påstås ikke her at Manuel var nøytral, men at dette muligens kunne vært en løsning. Det faktum at han samarbeidet med begge parter kan bygge oppunder dette.

inn i beregningen. I et brev den tyske kongen skriver i 1148 er det nemlig ingen beskyldninger om at bysantinerne har forrådt de tyske korsfarerne ved å gi informasjon til tyrkerne.¹⁷²

Man kan igjen argumentere for at Konrad er påvirket av sin daværende allianse med Manuel. Det kan også være preget av det faktum at Manuel selv var med på å pleie og ta vare på Konrad etter hans illebefinnende under korstoget.¹⁷³ Eller som Konrad beskrev det selv: «[Manuel] showed us more honour than was ever shown to any one of our predecessors».¹⁷⁴ For dette kan mye mulig være den faktiske oppfatningen den tyske delen av korstoget hadde, nemlig at det ikke var noen indikasjoner på at Manuel ønsket de noe vondt. Noe som kan være en mer korrekt fremstilling av hva som faktisk skjedde under korstogets.

Etter franskmennenes marsj fra Konstantinopel, mot Anatolia skal Ludvig ha blitt rådet til å gjenoppsøke alliansen med Roger mot Manuel. Ludvig hadde ferskt i minnet hvordan mottagelsen ved Konstantinopel var og siden han var godt fornøyd med Manuel sin opptreden og behandling under dette oppholdet valgte han å ikke høre etter på forslaget.¹⁷⁵ Nøyaktig hvem som oppfordrer Ludvig til dette blir dessverre ikke spesifisert av Runciman, derfor må man være noe varsom rundt dette. Det er flere eksempler der Manuel skal ha kommet med råd og anbefalinger til begge delene av korsfarerhærene. Under tyskernes besøk ytret Manuel at det var særdeles viktig å etterlate alle som ikke var stridende og sende dem tilbake mot Tyskland, Konrad ignorerte han.¹⁷⁶ Manuel skriver òg til Ludvig og den sterkt nedsatte korsfarerhæren at tyrkerne nå har fått satt i stand en massiv hær som skulle møte korstoget, men Ludvig valgte å ikke svare.¹⁷⁷

Det er eksempler på dialog og samarbeid som dette som gjør at man kan tvile på fremstillingene til både Odo og Ludvig. Som igjen gjør det meget interessant å se på hva Konrad skriver. For der Ludvig er meget overbevist om Manuel og bysantineres forræderi mot korstoget der er Konrad helt stille. Det har seg heller ikke slik at Konrad velger å ikke fremstille noe som helst om forræderi under korstoget. Etter slaget om Damaskus beskylder Konrad *noen* for å ha kommet med feilaktige opplysninger, samt lufter frustrasjonen som fulgte med etter å måtte ha gjennomført en fullstendig retrett.¹⁷⁸ Selv om Konrad ikke kommenterer hvem han sikter til kan

---

¹⁷² Neocleous 2010: 263

¹⁷³ Magdalino 1993: 52

¹⁷⁴ Harris 2014: 105

¹⁷⁵ Runciman 1951: 269

¹⁷⁶ Runciman 1951: 267

¹⁷⁷ Runciman 1951: 271

¹⁷⁸ (d) Konrad III informs Abbot Wibald of his imminent return home (September 1148)

vi argumentere for at han mener palestinske baroner, som det blir spekulert i om ga feilaktige opplysninger.¹⁷⁹

Ludvig og Odo sine fremstillinger kan da i større grad være preget av desperasjon og skuffelse enn tidligere antatt. Det er mulig at hele korstogets start er i stor grad preget av dårlig kommunikasjon mellom sentrale aktører og for lite kunnskap om hva som kreves for lykke med ekspedisjonen. Kunnskapen og logistikken vil i større grad blitt gjort rede for i kapittel 5. Med de opplysningene vi nå sitter inne med kan man ikke utelukke at det tilsynelatende var et godt forhold mellom både Ludvig, Konrad og Manuel i starten av korstoget. Utviklingen av dette forholdet tok en dramatisk vending ettersom antatte konspirasjoner og en negativ utvikling av korstoget finner sted.

3.4 Skjevfordelt behandling?

Slik som har blitt konstatert var forholdet mellom de respektive aktørene meget komplisert. Manuel på sin side var nødt til å ikke teste forholdet til hverken Konrad eller Ludvig for mye, for å ikke risikere noen som helst form for hevnaksjon. Det som dog er interessant med denne tematikken er hvilken grad Manuel forholdt seg til de respektive keiserne. Det er nemlig lite forskning som tar for seg muligheten for at Manuel hadde forskjellige planer for de forskjellige lederne og om dette muligens kan ha ført til en forskjellsbehandling.

Det anerkjennes i sekundærlitteraturen at Manuel på ingen måte kan ha ønsket en konfrontasjon med korsfarerne, derfor måtte han trå varsomt.¹⁸⁰ Eksempler på hendelser og dialog gjør det interessant å diskutere hvorvidt Manuel både direkte og indirekte forskjellsbehandlet Ludvig og Konrad. For slik som vi har sett kommer de respektive keiserne med to meget forskjellige fremstillinger av hva Manuel gjorde/kan ha gjort under marsjen. Er disse fremstillingene en direkte refleksjon av dette?

Ettersom tyskerne var først, starter vi med hvilke motiver Manuel kan ha hatt for å favorisere deres ferd. Det har ved flere tilfeller blitt antatt at det var franskmennene som skulle være størst problemer for Manuel, men dette viste seg å ikke være tilfelle.¹⁸¹ Dette kan anses som noe merkelig, ettersom Manuel og Konrad ikke lenge før hadde inngått en ekteskapsallianse.¹⁸² Og

---

¹⁷⁹ Runciman 1951: 283

¹⁸⁰ Magdalino 1993: 52

¹⁸¹ Angold 1997: 194-195

¹⁸² Magdalino 1993: 48

det er nettopp på grunn av denne alliansen man kan diskutere om Manuel til en viss grad ønsket Konrad en bedre ferd enn Ludvig sin.

Selv om denne alliansen var et faktum, betydde dette dog ikke at det var en spesielt vennlig tone mellom de to keiserne. Manuel nektet å etterkomme Konrad sin forespørsel om å møte han utenfor Konstantinopels murer, ettersom han mente dette var uverdigg.¹⁸³ Raskt etter dette angrep Manuel et utvalg av den tyske hæren, for å tvinge de til å ta veien han ønsket.¹⁸⁴ Etter den ruskete starten på korstoget og for forholdet mellom Manuel og Konrad drar tyskerne videre innover i Anatolia i påvente av franskmennene.

Etter en krevende ferd for korsfarerne rundt juletider 1147 sender Manuel bud etter keiserne der han advarer om farene som venter de og ber de søke ly i Konstantinopel.¹⁸⁵ Konrad griper muligheten, ettersom helsetilstanden hans var blitt svært dårlig. I Konstantinopel blir han tatt meget godt vare på av keiseren, som sammen med sine leger behandlet Konrad tilbake til god helse igjen.¹⁸⁶ Under dette oppholdet ble og deres allerede etablerte allianse forsterket, før Konrad i 1148 dro videre, med viktige forsyninger han hadde fått av Manuel. Her kan man si at Konrad var i Manuel sin gjeld og at man kan argumentere for at Konrad sine brevvekslinger gjenspeiler dette, selv om Konrad selv ikke kommenterer dette.

Franskmennenes marsj blir beskrevet som det virkelige bekymringsfulle momentet med korstoget fra Manuel sitt synspunkt.¹⁸⁷ Dette skulle dog vise seg å være feil og etter alt å dømme fikk det fransk-bysantinske forholdet en meget positiv overraskelse under og raskt etter deres vei mot Konstantinopel. Odo understreker hvordan de franske styrkene ble satt ut og beundret mottagelsen de fikk i Konstantinopel.¹⁸⁸ Det bekreftes og av Ludvig at han var meget fornøyd med egen mottagelse ettersom Ludvig skal ha avvist et forslag fra egne støttespillere om et angrep mot Konstantinopel. Han hadde nemlig ferskt i minnet hvordan de nylig hadde blitt behandlet.¹⁸⁹ Resultatet av dette var at franskmennenes ferd til og rett etter Konstantinopel gikk ganske så knirkefritt for seg, selv om vi vet det var visse problematikker med forsyninger takket være tyskerne.

---

¹⁸³ Angold 1997: 195

¹⁸⁴ Angold 1997: 195

¹⁸⁵ Odo av Deuil 1948: 109

¹⁸⁶ (b) King Conrad III writes to Abbot Wibald of Korvey describing his journey to the east and his future plans (January/February 1148)

¹⁸⁷ Angold 1997: 194

¹⁸⁸ Odo av Deuil 1948: 69

¹⁸⁹ Runciman 1951: 269

På lik linje som med tyskerne, var det først etter franskmennene forlot Konstantinopel de store og avgjørende situasjonene utspilte seg. Odo kommer gjentatte ganger med en rekke kraftsalver der han viser misnøye og skepsis mot bysantinere og Manuel. Denne misnøyen delte Odo med Ludvig. Bare et par måneder etter Konrad sitt brev ble sendt sender Ludvig et lignende brev, bare at innholdet der er noe helt annet. Ludvig mener at årsaken til at korstoget tidvis sliter er en blanding av Manuel/bysantinernes verk og noe deres egen skyld.¹⁹⁰

After remaining there [Konstantinopel] for a little while to gather the supplies that seemed to be needed, we sailed across the Bosphorus and commenced our march through Romania. However, we suffered great damage in these regions, both through the treachery of the emperor and through our own fault, and we were indeed threatened by many and grave perils. For we were spared neither the vicious ambush of robbers nor the serious difficulties of the route, and faced daily battles with the Turks who with the emperor's permission entered his lands to harry the soldiery of Christ, and who strove with all their might to harm us.¹⁹¹

Odo gir ingen inntrykk om at invitasjonen til å returnere tilbake til Konstantinopel var utelukkende ment for Konrad. På grunn av Konrad sin sviktende helse kan man enkelt forstå hvorfor han tok opp Manuel sitt tilbud, dog er grunnen til at Ludvig valgte å ikke gjøre det noe mer uavklart. Det er ikke utenkelig at Ludvig fryktet en situasjon der Manuel skulle ha et overtak på han, for slik vi så ble alliansen mellom Konrad og Manuel forsterket etter hans besøk. Likevel viste Manuel en velvilje mot Konrad og hans menn etter besøket, da de fikk de forsyningene de trengte for å gjenoppta ferden.

Det faktum at Manuel valgte å tilby støtte til begge kongene er i seg selv nok til å argumentere for at det sannsynligvis ikke er snakk om noen forskjellsbehandling av en nevneverdig skala. Man kan likevel forstå at Manuel søkte å hjelpe Konrad, spesielt ettersom hans hjelp i en senere kamp mot normannerne ville være sentral. Likevel så er det høyst sannsynlig at Manuel i utgangspunktet ønsket å få begge hærene gjennom og videre fra Konstantinopel så effektivt som mulig og at han etter dette la korsfarernes skjebne noe i deres egne hender. Igjen kan vi ane at dette er noe selvmotsigende, ettersom Manuel advarte korsfarerne samtidig som han ba de søke ly i Konstantinopel, noe som bekreftes av Odo.¹⁹²

---

¹⁹⁰ (c) King Louis VII gives news of the Crusade to his regent, Abbot Suger (March/April 1148)

¹⁹¹ (c) King Louis VII gives news of the Crusade to his regent, Abbot Suger (March/April 1148)

¹⁹²Odo av Deuil 1948: 109

Den kombinerte effekten av gjentatte tilfeller med ulydighet hos de forskjellige keiserne (på forskjellige tidspunkt). Det faktum at Manuel mest sannsynlig ønsket å fokusere i stor grad mot hva Roger holdt på med. Og at korstoget i utgangspunktet var et uønsket scenario for han gir oss grunnlag nok til å mene at Manuel tidvis ikke brydde seg for mye om hvordan korstogets utvikling var. Likevel ser vi konkrete eksempler der Manuel strekker ut en hjelpende hånd til begge keiserne, noe som til en viss grad strider imot innledningsvis påståtte tese om forskjellsbehandling.

4. Sammenstøt og sabotasje

Man kan med sikkerhet si at Manuel så meget alvorlig på korstoget og ønsket å kontrollere gjennomfarten så mye som mulig. Som Magdalino har kommentert, så var dette et korstog som var ledet av konger, i motsetning til hertuger og lignende.¹⁹³ Selv om gjennomfarten skjedde uten noen storskala konflikter ser man at forholdet de tre keiserne hadde til hverandre måtte gjennom store prøvelser.¹⁹⁴ Samtidig som dette skjer, har vi sett eksempler der tyrkiske styrker i større grad nå enn ved første korstog forbereder seg på hva som nå er i ferd med å skje.

4.1 Manuel, bysantinere og korsfarere

Det er liten tvil i senere forskning at Manuel på ingen måte ønsket en direkte konfrontasjon med korsfarerhæren. Korstogets ledelse som nå var av konger med potensielle ambisjoner om et angrep på Konstantinopel, må ha vært en bekymring for keiseren. Det faktum at Manuel ikke lenge før brukte store ressurser på å sette i stand byens murer viser at sikkerheten var ytterst viktig for han.¹⁹⁵ Manuel søkte så mye som mulig inspirasjon fra hans bestefar (Alexios I) og han sin håndtering av det første korstog. En slik gjennomfart ville nok vært meget gunstig for Manuel.

Manuel så på det som viktig å være til stede og forberedt på å ta imot de massive hærene som nå var på vei mot Konstantinopel. Magdalino understreker at hverken Konrad eller Ludvig hadde konkrete planer om å angripe Konstantinopel.¹⁹⁶ Likevel kan man argumentere for at dette til en viss grad er etterpåklokskap. Selv om det ikke ble noe storstilt angrep mot Konstantinopel, ser man tilfeller av truende retorikk der man enkelt kan oppfatte dette som at et angrep kunne være mer plausibelt enn tidligere antatt. Som vi nå vet, var Manuel raskt i gang med å sende ut instruksjer og krav om garantier under gjennomfarten. Dette betydde effektivt at korsfarerne ikke hadde lov til å angripe bosetningene langs veien til Konstantinopel og at alt erobret land som tidligere tilhørte Konstantinopel måtte bli levert tilbake til deres kontroll.¹⁹⁷

Det er lettere å finne konkrete eksempler på sammenstøt mellom bysantinske soldater og korstoget som skjer på ordre fra Manuel. Her var det og den tyske hæren som i størst grad fikk gjennomgå og grunnen for dette handlet om ulydighet mot Manuel og ignorering av hans råd.

---

¹⁹³ Magdalino 1993: 47

¹⁹⁴ Odo av Deuil 1948: 49

¹⁹⁵ Magdalino 1993: 46

¹⁹⁶ Magdalino 1993: 47

¹⁹⁷ Magdalino 1993: 47

Manuel valgte også å angripe bakre del av den tyske hæren for å tvinge de til å velge ruten gjennom Bosporos.²⁰² Manuel godtok ikke nok en gang at Konrad skulle ignorere anbefalinger om hvilken rute korstoget skulle ta, dette resulterte i en kraftig provokasjon av en utvalgt del av den tyske hæren, som førte til en mengde døde tyske soldater.²⁰³ Det er snakk om isolerte hendelser, men de illustrerer hvordan Manuel ikke totalt utelukket at presise angrep kunne være nyttig. Det er dog viktig å understreke at dette er tidlig i korstogets gang og at det i all hovedsak er tyskerne som ble offer for slike konkrete angrep beordret av Manuel. Ettersom franskmennenes gjennomgang var vesentlig roligere for seg, likevel ble disse møtt med muligens større skepsis enn tyskerne, mye på grunn av hvordan deres med-korsfarere nylig hadde oppført seg.²⁰⁴

Det at Manuel tidvis angrep utvalgte deler av korsfarerhæren er vel verdt å merke seg. For det første viser dette at kamper var et faktum. For det andre viser dette til en vilje hos Manuel til å utfordre korsfarerne hvis han så det som nødvendig. Ettersom Manuel i flere tilfeller har fått mye av skylden for de katastrofale tapene korstoget led er det i utgangspunktet ikke grunnlag for å utelukke at hans handlinger var av stor betydning. Selv om disse konfrontasjonene er bemerkelsesverdige, så var det likevel ikke dette som effektivt satte en stopper for korstogets utvikling og fremgang.

Dette er likevel ikke som å si at Manuel ikke burde stilles ansvarlig for noen av de mange angrepene korsfarerne led under. Både syriske kilder (Mikael den syriske) og Choniatos skriver at Manuel skal ha skrevet et brev til sultanen av Ikonion (Konya) der han oppfordrer til angrep mot Korsfarerne.²⁰⁵ Dette er som Jonathan Harris kommenterer, en meget farlig taktikk av Manuel, likevel er dette ikke utenfor normen av datidens krigføring.²⁰⁶ Ved å vinkle dette noe annerledes kan man se hvordan dette kan ha vært til Manuel sin favør. Da det finnes eksempler der Manuel hjelper både tyrkere og korsfarerne, kunne Manuel ha sett på dette som to mektige motstandere går mot hverandre, noe som til slutt resulterer i at Konstantinopel står sterkere.

På lik linje som i sist kapittel er det interessant å ta for seg hvilken grad bysantinske borgere i Anatolia var medvirkende i å angripe korstoget. Etter en rekke kraftige beskyldninger fra Odo, som har blitt presentert i flere ledd av denne oppgaven er ikke veien lang til å anta at bysantinere var meget aktive i angrepene mot korstoget. Ettersom Manuel sin kontroll over områder i

---

²⁰² Angold 1997: 195

²⁰³ Angold 1997: 195

²⁰⁴ Angold 1997: 196

²⁰⁵ Harris 2014: 108 og 225

²⁰⁶ Harris 2014: 108

Anatolia mest sannsynlig ikke var så overbevisende som tidligere antatt, er det ikke usannsynlig at det som forekommer av hendelser i visse områder er langt utenfor Manuels kontroll. Dette fører effektivt til at bysantinske bosetninger i utgangspunktet kunne ha drevet med geriljakrigføring mot korsfarerne, enten alene eller i ledtog med tyrkerne.

Odo presenterer det som kan oppfattes som en felles koalisjon mellom bysantinere og tyrkere under ferden i Meander.²⁰⁷ Det er ved færre anledninger han direkte anklager bysantinere for å *angripe* hæren og når han først gjør det er det punkter som kan skurre. Odo beskriver en hendelse der bysantinske og tyrkiske menn skal ha sneket seg opp til korsfarerleiren, for så å angripe hestene deres. Han understreker at de tyrkiske styrkene er under bysantinsk kommando og at de dyktige franskmennene tok livet av en rekke av disse tyrkerne.²⁰⁸ Ettersom det ikke er en for søkt og usannsynlig anklage så er den likevel noe problematisk. For det første så understreker Odo at det kun er tyrkiske soldater som blir drept. Siden Odo ikke fremstiller noe estimat på hvordan fordelingen av tyrkere og bysantinere var, så kan vi ikke utelukke at flertallet var tyrkere og deretter noe høyere sannsynlighet for at kun tyrkere ble drept.²⁰⁹ Dette virker noe suspekt, men siden vi ikke kan oppdrive andre kilder som argumenterer imot dette så kan vi ikke utelukke at det er hverken sant eller usant.

Beskrivelsene hans tyder også på at det var enten kveldstid eller skumring da hendelsen skal ha tatt sted.²¹⁰ Sannsynligheten for at Odo kan identifisere og skille mellom bysantinere og tyrkere i skumringen er noe uklart, Odo går ikke i dybden av hvordan de klarer å skille disse. Denne informasjonen kunne eksempelvis vært hentet ut av krigsfanger eller noe mer sannsynlig, skille mellom språk. Dessverre for Odo så gjør han ingen av delene. Dette resulterer i at man må spekulere i om dette er et eksempel på hvordan vestlige kilder ønsker å tilpasse narrativet om korstoget til for egen vinning.²¹¹

Videre skal vi gjøre rede for hendelsene ved Antalya, ettersom dette er å anse som et kritisk punkt for korstoget. Ludvig hadde bestemt i sent februar at Korstoget nå måtte ta sjøveien videre og de dro til Antalya, der det måtte legges til rette for skip som kunne transportere hæren.²¹² Antalya var ikke en så stor, mektig og rik by, som raskt kunne anskaffe alt korsfarerne trengte.

---

²⁰⁷ Odo av Deuil 1948: 109

²⁰⁸ Odo av Deuil 1948: 109

²⁰⁹ Odo av Deuil 1948: 109

²¹⁰ Odo av Deuil 1948: 109

²¹¹ Roche & Jensen 2015: 191

²¹² Runciman 1951: 272-273

De var ofte under angrep av tyrkerne, i tillegg hadde de tyske korsfarerne tatt med seg det de klarte av allerede begrensede vinterforsyninger.²¹³

Odo sin forakt mot bysantinere er på sitt høyeste under dette besøket. Før korsfarerhæren ble sluppet innenfor bymurene var situasjonen desperat etter angrep fra tyrkiske styrker. Odo mener her at dette skyldes kommunikasjon mellom bysantinske innbyggere og angriperne.²¹⁴ Han er ikke like direkte i talen her og legger ikke opp til at det er de bysantinske borgerne som angriper, men han klandrer dem i like stor grad som de tyrkiske angriperne. Når hæren omsider får tillatelse til å entre byen er ikke dette slutten for problemene for korsfarerne. Foruten problematikken med meget forhøyede priser i de lokale markedene, lider korsfarerne nå enormt etter en lengre periode der sult, tørke og utmattelse som preget dem tidligere.²¹⁵

Odo anklager innbyggerne i Antalya for å være ansvarlig for drapet på et sted mellom tre og fire tusen franske soldater. Dette er fordi de ikke stiller med gode og rene fasiliteter til å ivareta sårede soldater.²¹⁶ Resultatet av dette var at jo flere soldater som døde, desto flere soldater ble syke, dette var en ond sirkel der Odo er klar i sin tale om hvem som hadde skyld i denne desperate situasjonen.²¹⁷ Samtidig som dette skjedde skal de bysantinske soldatene som befant seg i Antalya ha blitt voldelige mot de allerede svake og syke korsfarerne. De skal ha presset dem for de få eiendelene de hadde og hatt en generell truende og voldelig tilnærming.²¹⁸

By the blood of these soldiers the Turks' thirst was quenched and the Greeks' treachery was transformed into violence; for the Turks returned to see the survivors and then gave generous alms to the sick and the poor, but the Greeks forced the stronger Franks into their service and beat them by way of payment. Some Turks bought our coins from their allies and distributed them among the poor with a liberal hand; but the Greeks robbed those who had anything left.²¹⁹

Odo sine fremstillinger her er nok i stor grad preget av den alvorlige situasjonen som korsfarerne sto i. Det er ikke vanskelig å forstå hvordan denne situasjonen kan ha preget både han og formuleringene hans, ettersom det åpenbart var svært dramatisk. Likevel er det rom for å si at disse fremstillingene ikke viser nok nyanseringer og at historien utelukkende legges frem på en måte som favoriserer korstoget.

I denne oppgaven velger vi å bruke Antalya som et markant skille for korstoget. Og at en rekke faktorer som utspiller seg i forkant fører til at det hele topper seg med situasjoner som finner

---

²¹³ Runciman 1951: 272-273

²¹⁴ Odo av Deuil 1948: 135

²¹⁵ Odo av Deuil 1948: 133

²¹⁶ Odo av Deuil 1948: 141

²¹⁷ Odo av Deuil 1948: 141

²¹⁸ Odo av Deuil 1948: 141

²¹⁹ Odo av Deuil 1948: 141

sted i havnebyen. Dette er fordi det er her Odo sine fremstillinger er på sitt krasseste, og det er også rett etter de forlater byen at fortellingen slutter. Odo fremstiller bysantinerne som gjerrige, uærlige og ved noen anledninger voldelige, men slik vi også har sett beskriver han Konstantinopel med en viss beundring tidlig i marsjen.²²⁰ Han viser også noe forståelse for hvordan hele situasjonen med markedene var vanskelig for alle parter.²²¹ Beskrivelser som dette viser til at korstogets utvikling muligens er den største pådriveren for Odo sin retorikk. Disse senere fremstillingene viser til tendenser av både frykt, raseri og desperasjon. Det blir meget tydelig i denne delen av krøniken til Odo at hans ord er formet av hendelser som utspiller seg i perioden.

Odo sine fremstillinger, spesielt i Antalya trenger ikke være en rettfærdig fremstilling av det vi kan anta faktisk skjedde. Vi kan vise forståelse over frustrasjonen korsfarerne må ha følt på da de i starten ikke var velkomne innenfor bymuren og dermed ble terrorisert av angripende styrker. Likevel kan man ikke undervurdere hvor stort sjokket var for innbyggerne i Antalya, ettersom det ikke var planlagt at hæren skulle møte opp og i hvert fall ikke stille slike enorme krav til mat, hus, transport med mer. Dette viser til to ting. For det første tyder dette på at logistikken til korsfarerne var ekstremt dårlig, ettersom det å være i så stor grad avhengig av en slik havneby i vinterstid er urealistisk. For det andre kan det vise til en grov overvurdering av kapasiteten til flere bysantinske bosetninger. Runciman har presentert en tese om at det ville være vanskelig for Konstantinopel med all sin makt til å etterkomme korsfarernes krav, og dermed gjør det så å si umulig at Antalya skulle klare det samme.²²²

4.2 Tyrkiske styrker angriper korsfarerne

Det er konsensus i litteraturen om at det var de massive angrepene fra tyrkiske styrker som til slutt endte opp med at korstoget mislykkes. Korsfarerne ble nesten konstant plaget og angrepet av en rekke angrep fra seldsjukkene og andre tyrkiske stammer, spesielt krevende var dette i Meander dalen. Dette delkapittelet vil ta for seg disse angrepene og se i hvor stor grad dette preget korstoget. Det er også interessant å analysere i hvilken grad de var forberedt på hva som ventet i Anatolia og i hvor stor grad angriperne lykkes med sin sabotasje og angrep mot korsfarerne.

Ettersom tapet av Edessa førte til en større tilhørighet for en rekke tyrkiske politiske enheter gjennom et felles mål med jihad ser man faktorer korsfarerne ikke var godt nok forberedt på.

---

²²⁰ Odo av Deuil 1948: 63, 65 og 67

²²¹ Odo av Deuil 1948: 41

²²² Runciman 1951: 274

Med dette menes det hvordan en mer samlet front av tyrkiske grupper i større grad representerer et mer realistisk bilde av den faktiske motstanden det var naturlig at korstoget skulle møte. Som nå er kjent gikk det første korstoget bedre ved flere aspekter enn det andre, der motstanden de møtte langs veien er ett av dem.

Det var én klar fordel og én klar ulempe for de forskjellige partene under marsjen i Meander. Fordelen var for de boende i Anatolia, altså de tyrkiske stammene. De reiste lett og raskt, noe som gjorde det mulig å effektivt drive med en *stikk og forsvinn* taktikk.²²³ Korsfarerne på sin side reiste tungt og tregt, noe som viser seg å være en enorm ulempe.²²⁴ Dette ga ideelle forhold for tyrkerne til å suksessfullt drive med denne type angrep. Et eksempel som illustrerer dette godt, er hvordan den tyske delen av hæren (før de linket opp med franskmennene) ble massakrert og deretter sendt på flukt der de senere ble reddet av franskmennene.²²⁵

De tyrkiske styrkene var flittige i bruken av sin strategiske posisjon for å terrorisere korsfarerne. Noe som man kan argumentere for at var hovedmålet deres. Den lange marsjen i Meander dalen førte nemlig til at det ikke er snakk om et par store slag mellom gruppene, men snarere hyppige, raske og presise angrep. I hele bok seks av Odo sitt verk tar han for seg disse angrepene, der man sitter igjen med en viss følelse av frustrasjon fra Odo sin side. Ettersom man kan argumentere for at han selv skjønner hvorfor disse angrepene kan forekomme uten at korsfarerne har noen god strategi for å slå tilbake.²²⁶

Actually, since they knew that the crusaders had no bows or swift horses, the Turks no longer stayed away fearfully. Then they not only harassed the rear guard but even shot arrows into the vanguard and the center of the army. I cannot describe the losses on that journey, during which the emperor himself was wounded by two arrows and where, while the rest were hastening on, the weak remained behind and, in the midst of the tumult, a rain of arrows killed these defenseless men.²²⁷

Slik illustrerer Odo hvordan tyrkerne angrep korsfarerne. Deres kunnskap om både terreng, men og korstogets oppbygning med tilhørende styrker og svakheter gjorde det åpenbart hvilke måter for konfrontasjoner som ville ha høyest sannsynlighet for suksess. Odo innrømmer også her viktige svakhetstegn med strukturen og oppbygningen av hæren, dette vil bli gjennomgått i større grad under logistikk delen, kapittel 5.

---

²²³ Runciman 1951: 268

²²⁴ Odo av Deuil 1948: 119

²²⁵ Runciman 1951: 268

²²⁶ Odo av Deuil 1948: 103-121

²²⁷ Odo av Deuil 1948: 95

Kinnamos sine fremstillinger kan tilføye noe dybde i fremstillingene av hvordan kamper mellom korsfarerne og tyrkerne så ut. Kinnamos beskriver de tidligste angrepene slik:

As far as Melangeia and Dorylaion, nothing unpleasant blocked the Germans. When they reached there, a Turk by the name of Mamplanes with a small force attacked their vanguard, to test their strenght and learn what kind of formation they kept. When the Turks first appeared before them, the Germans advanced in disorder; seized by great eagerness and confusion, they rushed them. Since the germans were not far from their own camp, the Turks turned tail and pretended flight; but when teir [the Germans'] cavalry was exhausted and they were far from camp, they [the Turks] made rapid charges and slew horses and men. This same thing which happend frequently cast them into immeasurable terror.²²⁸

Ettersom både Kinnamos og Odo presenterer flere likheter ved angrepene korsfarerne blir utsatt for velger vi å gå utfra at Kinnamos sine beskrivelser ikke er for overdrevne. Dette viser til at korsfarerne spesielt i starten av marsjen sliter med å forstå krigføringen under marsjen i Anatolia. Man sitter igjen med et inntrykk av at korsfarerne sliter med å tilpasse seg og at de angripende tyrkiske styrkene utnytter dette til det fulleste. Og at korsfarerne til en viss grad trenger hellet på sin side for å kunne gjennomføre et godt kontraangrep.

Ettersom de tyrkiske styrkene ikke aktivt oppsøkte nærkamp med korsfarerstyrkene, gir dette oss en viss indikasjon på hva endemålet med angrepene var.²²⁹ Nemlig noe som er tilnærmet en utmattelseskrig. Det er et fåtall anledninger der korsfarerne klarer å komme seg nært nok de tyrkiske styrkene og et mer klassisk slag oppstår. Etter at de tyrkiske styrkene hadde samlet en større og mindre mobil enhet for å storstilt angripe korstoget klarte de franske ridderne raskt å bryte igjennom rekkene og angripe.²³⁰ Resultatet av dette gjennombruddet var at de tyrkiske styrkene var nødt til å flykte, og veien de tok var mot Antiokia i Pisidia.

4.3 En nyansering av Manuel sine blodløse seire

Denne oppgaven har gjort det klart at det er kildene som er i fokus. Vi ser en rekke forskjellige oppfatninger og tolkninger av hvordan man skal forholde seg til disse, noe som både er naturlig og under kontinuerlig utvikling. I nyere tid har Jason T. Roche gått detaljert til verks, spesielt når det kommer til det andre korstog. Som Roche kommenterer er det viktig å ha klart for seg at mye av samtidige kilder også hadde en funksjon som propaganda. Manuel sine enkomiaster hadde en særskilt oppgave med å fremme Manuel og hans gjerninger.²³¹

Med Manuel sine enkomiaster sikter vi til Kinnamos og Manganeios Promodos. Promodos har til nå blitt lite brukt i denne oppgaven. Dette er fordi, slik som vil bli tydelig, så er det en rekke

---

²²⁸ Kinnamos 1976: 68

²²⁹ Odo av Deuil 1948: 95

²³⁰ Odo av Deuil 1948: 111

²³¹ Roche & Jensen 2015: 186

utsagn i form av dikt som han har skrevet, der noen av utsagnene har formuleringer som man kan stille spørsmål med. Likevel ønsker vi å bruke han i denne delen av oppgaven, fordi han gir nyttige fremstillinger av hvordan korstoget kan ha blitt oppfattet hos vanlige bysantinske borgere. Videre er det nyttig å raskt nevne hva vi mener videre med *blodløse seire*. Dette begrepet bruker Roche gjentatte ganger og det skal representere hvordan Manuel vant slag, uten å direkte vinne noen slag av betydning, som igjen har blitt blåst opp av Manuel sine enkomiaster.²³²

Som har blitt vist så er historikere svært forsiktige med å trekke konklusjoner ved analyse av bysantinske samtidige kilder. Likevel kan man argumentere for at ved gitte eksempler har denne skepsisen gått så langt at fremstillingen kan oppfattes som noe urettferdig. Dette er fordi vi mener at det er rom for å tolke noen av disse fremstillingene på en annen måte. For å se nærmere på dette skal vi gjøre rede for hvordan fremstillingene av Manuel sin angivelige seier over korstoget. Roche & Jensen sin bok om det andre korstoget gir en god og detaljert oversikt over sentrale hendelser, men her kan man se spesielt godt hvordan denne skepsisen til bysantinske primærkilder kan føre til en for ensidig fremstilling. Ved å bruke Roche sine fremstillinger er det ønsket å fremlegge en mer nyansert kildekritikk av bysantinske samtidige kilder.

Promodos har skrevet en rekke dikt som utgjør mye av argumentasjonen til Roche & Jensen, og det er lett å se hvorfor de er skeptiske til utvalgte samtidige kilder. Promodos kommer med feil opplysninger da han beskriver Konrad:

Was unable to hide the madness of his nature, [he] openly rushed against the fold to sacrifice the sheep and their shepherds and to rend every lamb with his teeth.²³³

Slik som Roche kommenterer så er denne fremstillingen både overdreven og gal, da Konrad ikke gikk til direkte angrep på byen, slik som fremstilles i sitatet ovenfor.²³⁴ På grunn av slike påstander og fremstillinger er det på sin plass å opptre varsomt og til en viss grad anerkjenne at kilden ikke burde ligge til grunn for konklusjoner. Likevel ser vi en gjennomgående trend der kilden ikke i tilstrekkelig grad blir kontekstualisert. Samtidige kilder sine poetiske og romantiske elementer er ikke grunner i seg selv til å neglisjere kilden og dens kontekst. Derfor er det ønsket å se nærmere på kildens opprinnelse.

Både de samtidige kildene og nyere forskning gir inntrykk av at Manuel ville minimere konfrontasjon med korsfarerne, selv om korsfarerne ved en rekke anledninger prøvde å

---

²³² Roche & Jensen 2015: 210

²³³ Roche & Jensen 2015: 201

²³⁴ Roche & Jensen 2015: 201

provosere.²³⁵ Det var hendelser der bysantinerne gikk målrettet til angrep på korsfarerhæren, som kan rettferdiggjøres, men slik vi har sett så ble ikke disse kampene kjempet i deres fulle potensiale.²³⁶ Altså så var det mulig at trefningene mellom korsfarerne og Konstantinopel kunne være av større proporsjoner, men dette skjedde ikke. Likevel får man et inntrykk av at disse blodløse seierne i en for stor grad er et overdrevent verktøy for å fremme både Manuel og Konstantinopel best mulig.

Fremstillinger som:

For their [Manuel sine forfedre] half-finished victories against the Latins have been completely rounded out by your total victory: and to their crowns and glories you have added a much more brilliant crown and glory.²³⁷

Og:

Hail to your wisdom, hail to your forbearance, and your patience and your persistence, and your unsurprised and steadfast heart, and your firm intellect and brave thoughts! How did you bear the enemies' insolence? How did you show patience when they were indisciplined, How did you refuse to kill the murderers in revenge? Finally you won the crown for patience; but they proved ridiculous in their brutality. You became a new David, patient and meek.²³⁸

Begge sitatene ovenfor gir en god indikasjon på at fremstilling og propaganda var viktig. Roche understreker at dette er en av de viktigste grunnene til at det mildt sagt såes tvil om spesielt bysantinske samtidige kilder.²³⁹ Dette gjøres uten å analysere tekstene på et mer personlig nivå. Det er liten tvil om at propagandaen her er sentralt, men hvordan kan man se på dette også i sammenheng med hvordan situasjonen oppfattes for de som skrev det? Enten samtidig som hendelser utspiller seg, eller ikke lang tid etter.

Frem til nå har det blitt presentert en rekke faktorer som gir oss et inntrykk over at situasjonen i Konstantinopel må ha vært spent. Det faktum at Manuel valgte å avslutte den aktive krigføringen mot Masud, og vende hjem til Konstantinopel i starten av korstoget, samt den allerede pågående konflikten med Roger må ha vært bekymringsmessig for bysantinske borgere. Det har blitt diskutert av senere historikere at korstoget satte en kraftig støkk i Konstantinopel politiske system og at selve skalaen på korstoget bygger oppunder dette.²⁴⁰

Episke fremstillinger som Kinnamos og Promodos legger frem har en sentral funksjon som imperiets propaganda.²⁴¹ Likevel, så kan man ikke ignorere at kilden muligens fremstiller det

---

²³⁵ Roche & Jensen 2015: 210

²³⁶ Roche & Jensen 2015: 210

²³⁷ Roche & Jensen 2015: 203

²³⁸ Roche & Jensen 2015: 205

²³⁹ Roche & Jensen 2015: 215

²⁴⁰ Magdalino 1993: 46

²⁴¹ Roche & Jensen 2015: 186

som faktisk er å anse som en gjenfortelling av datidens tankesett, tilstedeværelse og oppfatning. Dette blir til en viss grad neglisjert av senere forskning. Med dette kan vi stille oss spørsmålet om fremstillingene av de bysantinske kildene i for stor grad blir undergravet og om dette eksempelet bekrefter dette? Dette er fordi de er fra Bysants og at dette kan være med på å gi en mindre favoriserende fremstilling av Manuel og hans kompetanse enn det faktisk fortjener.

For den enkelte innbygger i Konstantinopel rundt da korstoget fantes sted, så er det sannsynlig informasjonsflyten var noe begrenset. Det er likevel innenfor rimelighetens grenser å regne med at det var noe informasjon som man fikk tak i. For det første så er det sannsynlig at en rekke mennesker var klar over at Manuel valgte å avbryte annen krigføring for så å komme hjem. For det andre ville det mest sannsynlig vært snakket om det faktum at den tyske korsfarerhæren var til tider meget utfordrende og voldelige på veien til Konstantinopel. Og det siste, men også mest betydningsfulle, nemlig skalaen av hæren da de var nær byen ville høyst sannsynlig føre til bekymring hos de aller fleste. Roche ønsker å koble skildringene til Kinnamos og Promodos direkte til *realpolitikk*. Realpolitikkenes oppgave er å fremme politikk utfra egeninteresse, der poeng trekkes utfra saker som fremmer disse egeninteressene. Og med å knytte dette opp mot realpolitikk så undergraver Roche det som kan ha vært en mer korrekt framstilling av datidens tankesett.²⁴²

Disse blodløse seierne Manuel og Konstantinopel oppnådde kan være en av grunnene til et slik fremstilling. Da det likevel fantes eksempler på konfrontasjon mellom bysantiske soldater og korsfarere, som beskrevet ovenfor, så fantes det ingen krigføring av den mulige katastrofale skalaen som mulig, herav blodløse seire. Hvis nyheter/sladder om den overhengende faren for en beleiring, som blant annet representert av Odo. Ble åpenlyst diskutert innenfor byens murer så er det ikke vanskelig å resonere seg til hvordan byens innbyggere ville ha reagert på dette.²⁴³ Sannsynligvis ville nok dette ha føltet som en meget stor nærværende trussel som i utgangspunktet kan beskrives som en aktiv konflikt.

Forenklet så ender denne krigen med at korsfarerne drar videre med minimale tap for bysantinerne. Her igjen er det ikke feil å anta at dette må ha vært en enorm lettelse for innbyggerne i byen, samt administrasjonen. Likevel er det punkter som ikke blir trukket frem. Vi har etablert hvordan kamper mellom korsfarere og bysantinere brøt ut ved flere anledninger. Et naturlig resultat av dette er tap av liv fra begge sider. Disse soldatene ville vært noen sin

---

²⁴² Roche & Jensen 2015: 215

²⁴³ Odo av Deuil 1948: 59

sønn, far eller ektemann. Det faktum at flere soldater dør og dette blir presentert for eventuelle pårørende, som igjen forteller dette videre viser til en side av disse blodløse seierne som ikke blir like godt representert.

Det er igjen ingen tvil om at man skal være forsiktig ved å trekke konklusjoner rundt kilder som åpenbart har et sterkt motiv for sine fremstillinger. Likevel selv om vi er enige i flere av poengene presentert av Roche, mener undertegnede dog at ved å ikke nyansere og problematisere kildene i større grad ender Roche opp her med et for snevert innblikk i hvordan man burde tolke bysantinske samtidige kilder.

5. Logistikk

Ettersom logistikk muligens er den viktigste faktoren for å sikre suksess for en militæroppeføring av slik skala, så gir det mening å søke inspirasjon fra tidligere vellykkede forsøk. Altså det første korstoget. Selv om flere aspekter ved logistikk har blitt påpekt tidligere i denne oppgaven skal det nå analyseres i den grad vi mener at logistikken var det som var fatalt for det andre korstog. Ettersom konkrete opplysninger om mat, soldater, hester og lignende er vanskelige å oppdrive vil det i hovedsak være å trekke konklusjoner utfra hendelser som blir beskrevet i kildene.

Man ser at strukturelle forhold og logistikk er et utfordrende tema å finne gode beretninger om, noe som vises i sekundærlitteraturen. Det er mange direkte og indirekte drypp og kommentarer som innebærer sentrale punkter som har rot i logistikken, men disse blir ikke gjennomgått tilfredsstillende nok. Derfor er det ønsket at denne oppgaven skal tilstrebe å etterkomme denne mangelen. Ettersom slik vi skal se, er det nemlig en rekke faktorer og hendelser som kan oppfattes som åpenbare årsaker til at korstoget ender slik det gjør.

Noe av det første som må analyseres er størrelsen på korstoget. Her vet vi per nå to sentrale faktorer. For det første var det nå konger som ledet korstoget og for det andre så blir den tyske hæren beskrevet som større enn den franske. Primærkildene med Kinnamos og Odo viser en tendens til å overdrive antall. Kinnamos setter korsfarerhæren opp mot Xerxes I sin hær og estimerer den til mer enn 900.000 mann, noe som man åpenbart kan fastslå er galt.²⁴⁴ Odo på sin side påstår at over 30.000 soldater skal og sultet i hjel, etter en periode med hyppige angrep av tyrkerne.²⁴⁵ Dette virker og noe overdrevent, men her er det fortsatt flere faktorer som må tas med i beregningen.

Jonathan Riley-Smith har gjort et forsøk på å regne ut størrelsen på den første korsfarerhæren, der kan komme frem til ca. 113.000 stykker, der ca. 10% av disse var riddere.²⁴⁶ Dette gir oss noe relevant informasjon. For det første så er det sannsynlig at prosentdelen av riddere er meget lav under det andre korstog og. For det andre viser han til at flere titusener var fattigfolk som da var dårlig utstyrt og at antallet pilgrim�er, tjenere og andre ikke-stridene var meget høyt.²⁴⁷ Med dette kan vi anta at det andre korstoget må ha vært under 113.000 til sammen. Dette er fordi som Riley-Smith kommenterer så var det andre korstoget meget suksessfullt i deres

---

²⁴⁴ Kinnamos 1976: 60

²⁴⁵ Odo av Deuil 1948: 97

²⁴⁶ Riley-Smith 2016: 38

²⁴⁷ Riley-Smith 2016: 38

propaganda og senere rekruttering, men det andre korstog var mindre enn det første.²⁴⁸ Runciman summerer seg frem til at den tyske hærens antall var på 20.000 da de satt i marsj.²⁴⁹ John France understreker at det er vanskelig å finne nøyaktige tall på korstoget størrelse og forteller at primærkildene er mye av årsaken til dette.²⁵⁰

Han bruker et sammenlignende eksempel der han konkluderer med at korstoget mest sannsynlig besto av noe mer enn 10.000 *stridene*.²⁵¹ Her vektlegger han ikke forskjell på riddere og ikke. Hæren i all sin makt er ikke usannsynlig at var på et sted mellom 30.000-40.000, hvis man regner med pilgrimmer og trenet de hadde med seg.²⁵² Med dette har vi en grov oversikt over hæren, der Konrad var ansvarlig for det som blir beskrevet som den største og mest uorganiserte delen, mens Ludvig stilte med en noe mindre, men mer disiplinert hær.²⁵³

Korstoget skulle livnære seg i to deler. For det første var de avhengige av å ta med det de klarte av forsyninger selv. For det andre hadde Manuel godtatt og garantert at markeder skulle settes opp slik at korsfarerne skulle kunne kjøpe det de eventuelt manglet.²⁵⁴ Korstoget skulle ta samme rute som det første, de valgte også å takke nei til alternativ transport langs sjøveien fra Roger II. Kinnamos beskriver korsfarerhæren (den tyske delen) som fullt utrustet og ikke spesielt hurtige eller manøvrerbar.²⁵⁵ Det var også en rekke andre ikke-stridende som hadde blitt med korsfarerne, dette var noe Manuel selv kommenterte, som beskrevet i delkapittel 3.3. Odo beskriver at korsfarerne fikk føringer om å ha med seg forsyninger nok for åtte dager av gangen.²⁵⁶ Dette gir oss en indikator på hvor ofte mulighetene for etterforsyning måtte være tilgjengelig.

Hele seansen med etterforsyningen i form av markeder har blitt mye diskutert i senere forskning. Både Choniates og Odo anklager Manuel for å være direkte ansvarlig for å lure korsfarerne, Choniates innrømmer at dette ikke kan bekreftes, men han mistenker likevel Manuel.²⁵⁷ Et nyttig verktøy for å videre analysere om disse beskyldningene er sanne eller ei, ville være å se hva Kinnamos kommenterer om saken, dessverre så er han ikke helt uventet tyst

---

²⁴⁸ Riley-Smith 2016: 149

²⁴⁹ Runciman 1951: 259

²⁵⁰ Pryor 2006: 77

²⁵¹ Pryor 2006: 78

²⁵² Tren brukes i militære sammenhenger som et begrep for forsyningskonvoi og lignende

²⁵³ Pryor 2006: 82

²⁵⁴ Angold 1997: 194

²⁵⁵ Kinnamos 1976: 62

²⁵⁶ Odo av Deuil 1948: 91

²⁵⁷ Choniates 1984: 39

om disse anklagene. Det er med dette vanskelig å fullstendig avvise anklagene om Manuel hadde en direkte kobling med sabotasjen gjennomført via disse markedene.

Ved å sette opp disse markedene er mulig at Manuel hadde håpet å unngå storskala plyndring og voldelige sammenstøt, dette var ikke tilfellet. Tyskerne spesielt plyndret og herjet så å si fra første stund under marsjen, noe som Manuel må ha forutsett, men håpet å unngå.²⁵⁸ Konsekvensene av dette kan ha vært et kaldere forhold mellom korsfarerne og de markedene som ble satt opp. Jason T. Roche kommenterer hvordan man burde være ekstremt forsiktig med å konkludere med fremstillingen av de tyske soldatene under marsjen mot Konstantinopel.²⁵⁹ Ved å ta brevet fra Konrad til ettertanke, så viser ikke dette noe ondt blod mellom de to keiserne. Likevel ser man antydninger til at Konrad ikke hadde god nok kontroll over egne menn, spesielt under marsjen på Balkan.²⁶⁰ De tre fremstillingene fra de samtidige historikerne har alle til felles at de kommenterer tyskernes oppførsel negativt.

Denne mulige manglende kontrollen kan være meget sentral, noe som ikke i like stor grad gjenspeiles i litteraturen. Konrad sitt reisefølge besto av to vasall konger (Vladislav av Böhmen og Boleslav IV av Polen), han hadde og med seg sin nevø og arving Frederick, samt tre andre hærførere.²⁶¹ Ulempen med Konrad sitt store reisefølge var at forholdet mellom disse ofte var turbulent, noe som muligens kan ha vært utfallsgivende da Konrad ble syk og måtte dra tilbake mot Konstantinopel med Manuel.²⁶² Resultatet av disse indre stridighetene kan ha ført til at de tyske soldatene ble noe formålsløse etter at Konrad måtte forlate hæren. Selv om Konrad hadde begynt å delegere mer ansvar på Frederick, så var han potensielt for uerfaren og ung til å kunne motvirke dette.²⁶³ Selv om kildene ikke spesifikt går inn på at de tyske soldatene opplevs formålsløse under Konrad sitt besøk til Konstantinopel, så kan vi ikke utelukke at dette kan ha vært en faktor.

Franskmennene dro etter tyskerne, og de skulle møtes ved Konstantinopel før veien videre. Resultatet av dette var at franskmennene raskt fikk vanskeligheter med etterforsyninger så snart de kom inn på bysantinsk territorium. Dette på tross av at på lik linje med tyskerne, hadde franskmennene også fått garantier fra Manuel om at det ville bli satt opp markeder der mulighetene til å kjøpe seg forsyninger ville være mulig.²⁶⁴ Odo fremstiller hele situasjonen

---

²⁵⁸ Roche & Jensen 194

²⁵⁹ Roche & Jensen 2015: 15

²⁶⁰ Runciman 1951: 259-260

²⁶¹ Runciman 1951: 259

²⁶² Runciman 1951: 259

²⁶³ Runciman 1951: 260

²⁶⁴ Odo av Deuil 1948: 29

som skuffende, ettersom det var minimalt utvalg og det lille de hadde var meget dyrt. Likevel viser han en viss grad av forståelse da han bekrefter at dette kan være på grunn av tyskerne, men understreker og at dette også kommer av fordomsfulle grekere.²⁶⁵ Odo legger det frem slik:

The Greeks stained themselves with perjury, for you should remember what has already been said, namely, that the messengers had sworn on behalf of their emperor to furnish us a suitable market and exchange. But we crossed the wasteland and entered the exceedingly beautiful and rich territory which stretches without interruption all the way to Constantinople. Here for the first time wrongs began to arise and to be noticed; for the other countries, which sold us supplies properly, found us entirely peaceful. The Greeks, however, closed their cities and fortresses and offered their wares by letting them down from the walls on ropes. But food furnished in such measure did not suffice our throng. Therefore, the pilgrims, unwilling to endure want in the midst of plenty, procured supplies for themselves by plunder and pillage.²⁶⁶

Utviklingen rundt de stengte markedene henger i stor grad sammen med tyskernes oppførsel. Med dette mener vi at tyskernes oppførsel førte til en generell avsmak og skepsis mot korsfarere hos bysantiske innbyggere. Og at dette kan ha vært med på å gi en noe urettferdig behandling av de franske styrkene, selv om deres marsj mot Konstantinopel gikk mye roligere for seg.²⁶⁷ Odo viser til hvor vanskelige tyskerne var å ha med å gjøre, samt at han kommenterer hvordan det ble voldelige sammenstøt mellom tyske og franske soldater på et marked.²⁶⁸ Med å ta utgangspunkt i sitatet ovenfor er Odo åpenbart selvmotsigende, ettersom rett etter han beskriver greske fordommer kommenterer han hvordan de tyske korsfarerne var ekstremt vanskelig for alle partene å ha med å gjøre.

Some thought, however, that this state of affairs was the fault of the Germans who preceded us, since they had been plundering everything. We found that they had burned certain settlements outside cities.²⁶⁹

Det er ikke vanskelig å forstå Odo sin frustrasjon over situasjonen som blir beskrevet i sitatene. Det er og fullt mulig at franskmennene her blir møtt med en urettet skepsis og at stigmaet overført fra tyskerne til franskmennene var unødvendig. Likevel så må det vises forståelse for dette. Hvis den tyske hæren som Konstantinopel har en allianse med presterer å oppføre seg på en såpass skremmende og dårlig måte som de gjør, da er det vanskelig å anta hvordan franskmennene vil oppføre seg.

Utenom det å faktisk kjøpe varer via oppsatte markeder så skulle også plyndring langs ruten fungere som et supplement. Her dukker det dog opp flere problemer. Som nå er kjent, så satt

---

²⁶⁵ Odo av Deuil 1948: 41 og 43

²⁶⁶ Odo av Deuil 1948: 41

²⁶⁷ Angold 1997: 196

²⁶⁸ Odo av Deuil 1948: 45

²⁶⁹ Odo av Deuil 1948: 41 og 43

Manuel strenge kriterier til både Ludvig og Konrad før gjennomfarten skulle finne sted. Manuel må ha vært kjent med at plyndring høyst sannsynlig ville skje uansett, men at med å sette disse strenge kriteriene så kunne han muligens forsvare bruk av vold mot korstoget hvis plyndring fantes sted. Det finnes eksempler der forsyningssituasjonen ble såpass desperat for tyskerne der de gikk til angrep på bysantinske bosetninger, her ble de møtt av bysantinsk politi som tok opp kampen.²⁷⁰ Det kan med dette diskuteres hvorvidt plyndring var et legitimt supplement for korstoget. En slik teori styrkes igjen ettersom Manuel advarte Ludvig om at han ikke kan kontrollere bysantinske borgere som søker hevn for eventuelle provokasjoner/herjinger korsfarerne påfører.²⁷¹

Hvis man er ute etter å forsvare tyskernes voldsomme plyndring utenom at det faktisk var normen under korstogene så kan man se på uforutsette situasjoner de opplevde. Over natten, mens tyskerne hadde slått leir i det som var et uttørket elveleiet ble det plutselig en flom som vasket med seg mengder av utstyr, men også soldater.²⁷² Choniates beskriver hele situasjonen og ettersom mengder av både forsyninger og soldater nå var borte satt dette tyskerne i en vanskelig situasjon. De tyske soldatene var nok nå meget ivrige og desperate med å igjen fylle opp med rasjoner de nettopp hadde anskaffet, men nesten like fort mistet. Det er ikke usannsynlig at denne desperate situasjonen førte til en større etterspørsel av forsyninger enn noen hadde forestilt seg på forhånd. Og at tyskerne nå ignorerte det faktum at den franske hæren skulle komme etter.

Those who witnessed this chance event concluded that the wrath of God had fallen upon the German camp, bringing the sudden rush of floodwaters which swallowed them up so that they were unable to save themselves. They fell asleep that night [7/8September147], some to die, the rest to suffer the loss and destruction of all their belongings. The king, deeply aggrieved over this misfortune, set aside his petty arrogance, for he marveled that the very elements should obey the Romans. Thus, he yielded to their wishes, seeing that even nature served their needs, and departed thence to continue on his way.²⁷³

Grunnen til at dette er signifikant er fordi det skjedde rundt 7/8 september 1147, altså bare 2-3 dager før Konrad var i nærheten av Konstantinopel.²⁷⁴ Store mengder med forsyninger som tyskerne hadde kjøpt og plyndret til seg var nå borte. Det er uvisst om denne hendelsen er forklaringen på tyskernes mangel på forsyninger gjennom hele korstoget, men det var åpenbart et antiklimaks for tyskerne såpass tidlig i korstoget. Man kan videre argumentere for at

---

²⁷⁰ Runciman 1951: 269

²⁷¹ Runciman 1951: 271

²⁷² Choniates 1984: 38

²⁷³ Odo av Deuil 1948: 38

²⁷⁴ Choniates 1984: 37-38

Tyskernes nye behov for forsyninger ble møtt med en enda kaldere skulder av bysantinske borgere etter flommen. Dette henger da sammen med hvordan anskaffelsen av tidligere forsyninger på Balkan og Bysants foregikk tidligere.

Desperasjon er òg en vesentlig faktor som burde bli gjort rede for under korstoget, dette gjelder i flere ledd, men vi skal først se på eksempler tilknyttet forsyninger. Dette velger vi å illustrere ved å igjen vende tilbake til Antalya. Det var en viktig og sentral handelsby, men når vi analyserer byens størrelse og ikke minst hva korsfarerne forventet så er dette krav som er meget vanskelig å etterkomme for en slik by. Odo forbanner denne byen. Han mener at bysantinerne åpenbart konspirerer mot korstoget og med dette nekter å stille med mer effektiv hjelp og at de tydelig ønsker å sabotere korstoget.²⁷⁵ Runciman er en av et lite knippe historikere som tar for seg dette hendelsesforløpet og gir en indikator på hvordan franskmennene forventer for mye av havnebyen.²⁷⁶ Denne hendelsen er sentral og man kan argumentere for at dette representerer det endelige produktet av en generell dårlig logistikk fra korsfarernes side helt fra starten av ekspedisjonen. Likevel før vi går videre mot Antalya må det redegjøres for situasjoner og hendelser som preget ferden dit. Og hvordan korsfarerne forholdt seg til elementer langs veien.

Noe som er interessant og som ikke har blitt problematisert nok i senere forskning er et helhetlig bilde av hvordan transport spiller en viktig rolle. Odo understreker at de franske ridderne er utstyrt med mye tungt utstyr, herunder rustninger og brynjer.²⁷⁷ Kinnamos beskriver ved flere anledninger hvordan de tyske soldatene beveger seg sakte og slites fort ut, resultatet av dette er at de gjentatte ganger blir knust av raske tyrkiske styrker på hest med pil og bue.²⁷⁸

Vi vet og at reisefølget til korsfarerne besto av en rekke ikke-stridende, tjenere og et forsynings-tog (tren), spesielt de ikke-stridende skal Manuel ha uttrykket skepsis mot.²⁷⁹ Dette gir rom for viktige punkter som er verdt å nevne. For det første så var deler av hæren preget av meget tung last, og var derfor avhengige av å bevege seg i gangtempo. Ettersom det ikke var mulig for hele hæren å bevege seg med hest, kjerre eller en kombinasjon av disse. For det andre var det en bemerkelsesverdig del av hæren som var forsvarsløse, eller var meget sårbare for angrep, ettersom de ikke hadde like gode forutsetninger til å forsvare seg selv.

---

²⁷⁵ Odo av Deuil 1948: 141

²⁷⁶ Runciman 1951: 272-273

²⁷⁷ Odo av Deuil 1948: 119

²⁷⁸ Kinnamos 1976: 68

²⁷⁹ Runciman 1951: 267

Det finnes detaljerte opplysninger som tar for seg hvordan bysantinerne skulle marsjere i formasjon. Disse formasjonene var noe Alexios I var meget veldisiplinert i, Anna Komnenos beskriver marsjrekkene til Alexios som *en vandrende by*.²⁸⁰ Anna kommenterer samtidig at Alexios oppfant og perfektionerte formasjonene, dette reflekterer nok dog hennes ensidighet ved saken (ettersom hun var datteren til Alexios). Likevel så ble det første korstog inspirert av lignende formasjoner og dette skal ha vært et tegn på Alexios sin innflytelse på europeiske makter.²⁸¹ Disse formasjonene innebærer og naturligvis forsvar av tren, noe som skal illustreres videre.

Slik som har blitt vist gjentatte ganger kommenterer Odo hvordan de tyrkiske styrkene terroriserer korstoget. Det kan nesten oppfattes som noe ironisk at han ikke selv kommenterer de åpenbare problemene som han egentlig nevner selv ved flere anledninger. Eksempelvis når han kommenterer korsfarernes mangel på distansevåpen:

Actually, since they knew that the crusaders had no bows or swift horses, the Turks no longer stayed away fearfully. Then they not only harassed the rear guard but even shot arrows into the vanguard and the center of the army.²⁸²

Det er viktig å understreke at et forsynings-tog er en nødvendig og vanlig affære under slike ekspedisjoner som korstoget. Likevel er det rom for å identifisere hvilke ulike problemer det kan bringe med seg. For å illustrere dette kan vi ta utgangspunkt i en hær med en total størrelse på 20.000 mann. Denne innehar 10.000 stridende, der 3000 er riddere med hest og de resterende 7000 er fotsoldater. Den siste halvdel er knyttet til forsyninger, tjenere og lignende. En hær på denne størrelsen er da nødt til å effektivt forsvare like mange ikke-stridende, som det er soldater. Dette er ingen enkel oppgave, derfor var det avgjørende å ha gode rutiner på hvordan et slikt forsvar burde se ut og hvilke inndelinger og roller de forskjellige soldatene måtte ha. Her skal bysantinerne vært meget dyktige, noe som reflekteres i påstanden om at bysantinske soldater marsjerte som en vandrende by.

Figur 5 illustrerer hvordan den ideelle formasjonen bysantinske styrker skulle marsjere i. Som illustrert viser den til en bredde og lengde på over 6 km, noe som viser til skalaen med en slik hær i bevegelse. Dette er dog ikke fasiten på hvordan marsjen skal foregå kontinuerlig, det er nemlig eksempler på andre formasjoner som brukes under forskjellige scenarier.

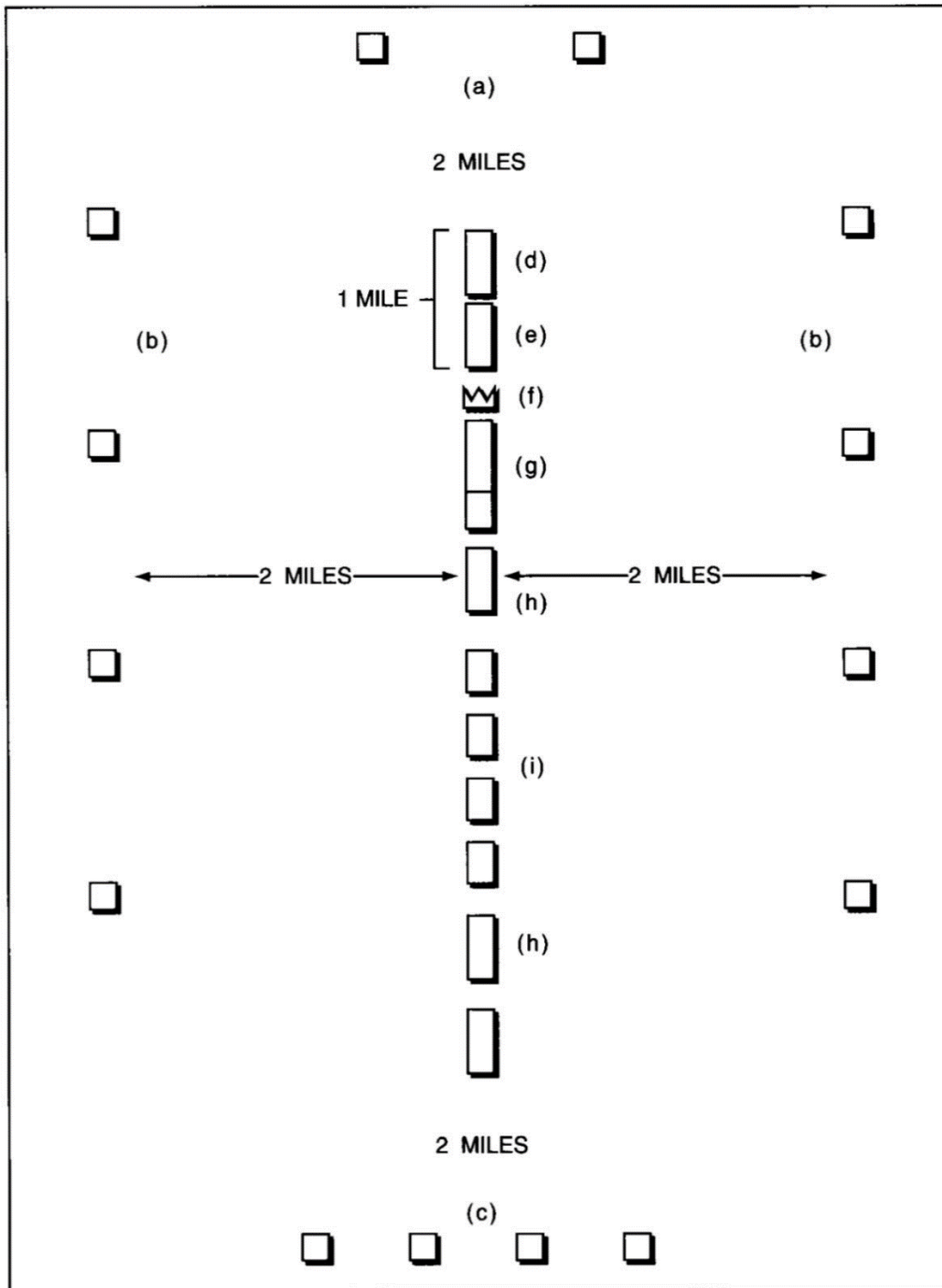
---

²⁸⁰ Haldon 1999: 156

²⁸¹ Haldon 1999: 157

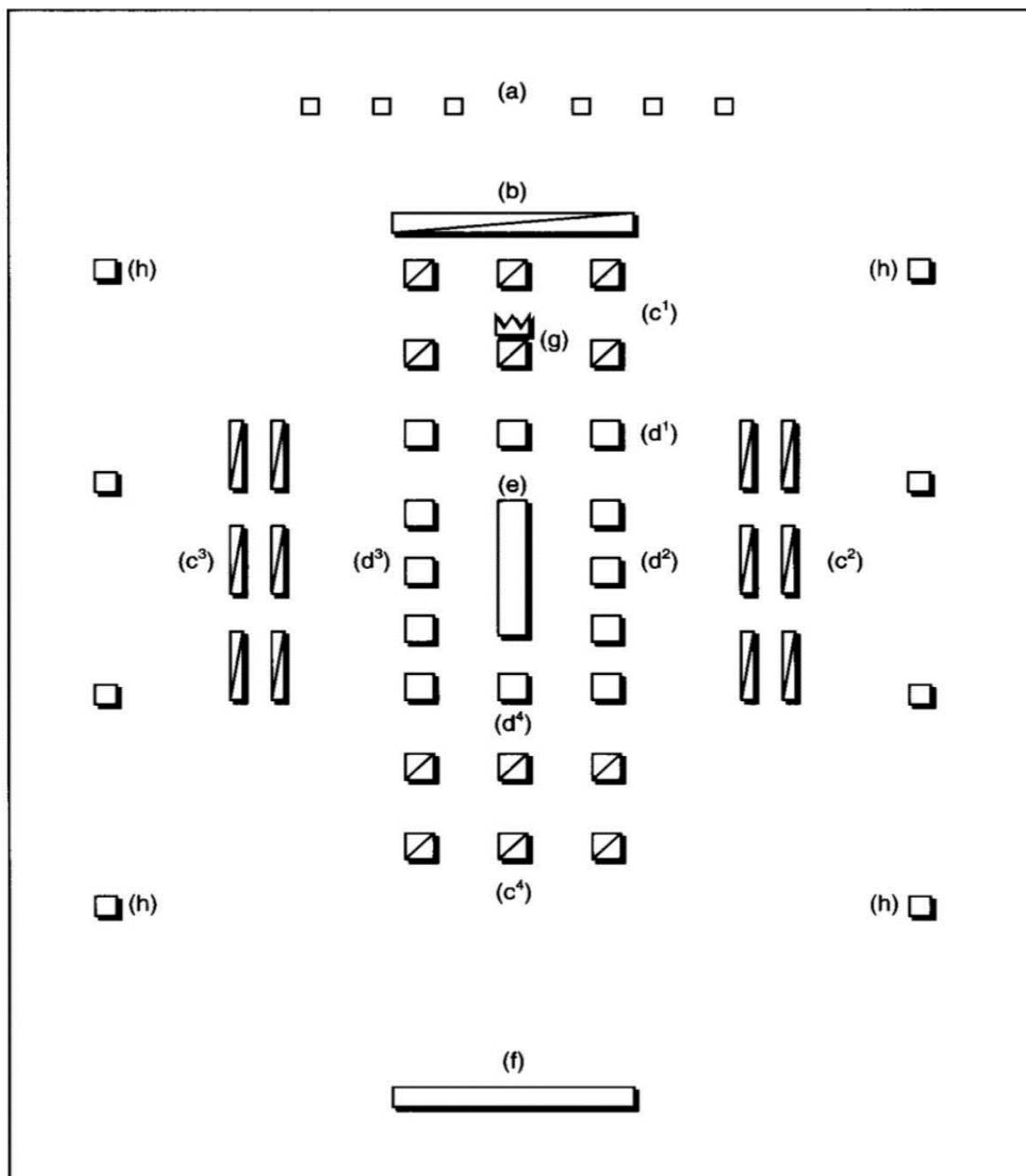
²⁸² Odo av Deuil 1948: 95

(a) vanguard of 500 thematic troops	(b) flankguards of 500 thematic troops each
(c) rearguard of 500 thematic troops	(d) imperial processional horses
(e) palatine officials, officers	(f) emperor with the Hetaireia
(g) palatine officials; baggage train	(h) thematic divisions
(i) <i>tagmata</i>	

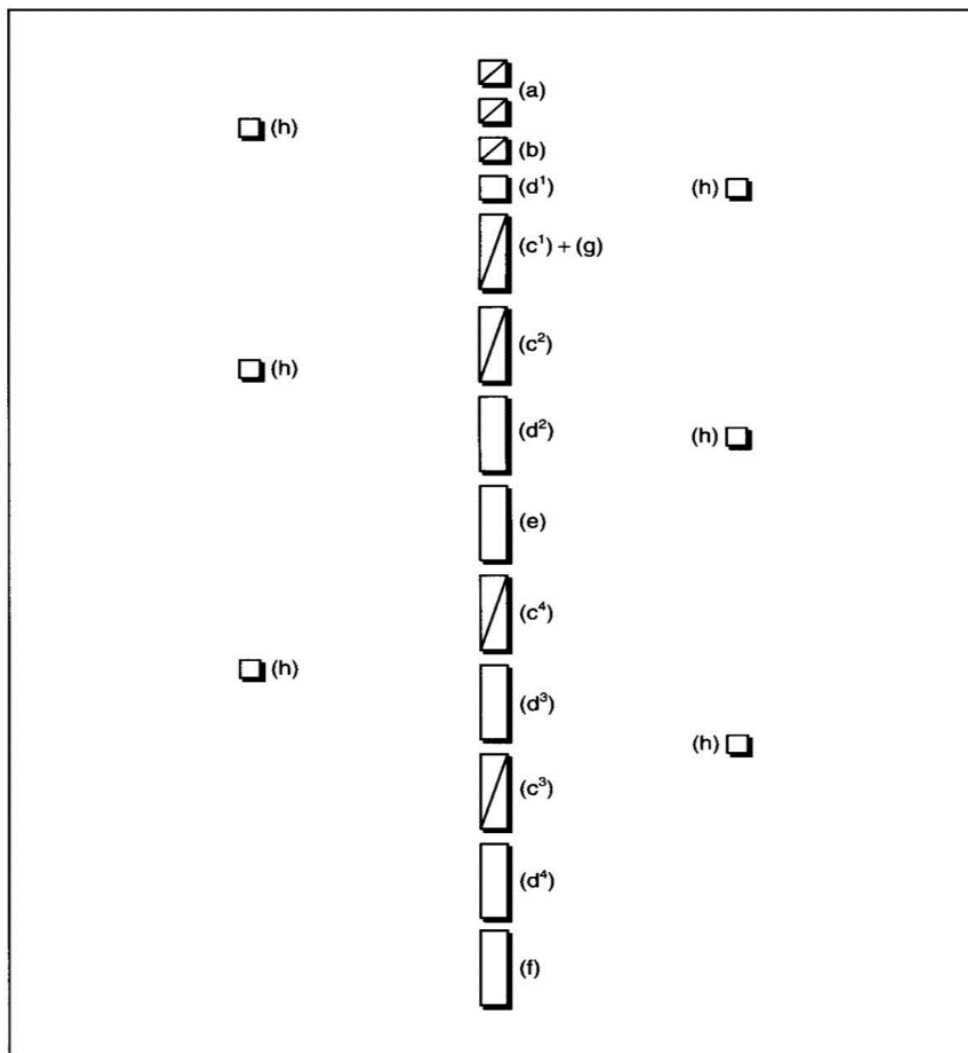
Figur 5. Fra «Warfare, State and Society in the Byzantine World, 565-1204» av J. Haldon, 1999 UCL Press, s. 159

(a) advance scouts	(b) vanguard
(c¹) cavalry centre division	(c²) cavalry right wing
(c³) cavalry left wing	(c⁴) cavalry centre/second line
(d¹) infantry centre	(d²) infantry right wing
(d³) infantry left wing	(d⁴) infantry rearguard
(e) baggage/siege train	(f) rearguard
(g) emperor & household troops	(h) outriders/flank scouts

Figur 6. Fra «Warfare, State and Society in the Byzantine World, 565-1204» av J. Haldon, 1999 UCL Press, s. 161

Ved å analysere terrenget korsfarerne marsjerte i ser man flere faktorer som er av interesse. Vi kan dele korstogets marsj i to etapper, der begge disse etappene bringer med seg egne utfordringer. Meander dalen (Büyük Menderes på moderne tyrkisk) er i første omgang et langt og åpent område preget av fjell på hver side.²⁸³ Her har vi ved flere anledninger lest om fremstillinger der de tyrkiske styrkene bruker raske hester og distansevåpen for å terrorisere korsfarerhæren, noe de ikke skal ha hatt et klart motangrep på, eller tilsynelatende en taktikk for å unngå.

Figur 7 Fra «Warfare, State and Society in the Byzantine World, 565-1204» av J. Haldon, 1999 UCL Press, s. 162

²⁸³Illustreres utfra satellittbilder fra Google Maps: Büyük Menderes

Figur 6 illustrerer hvordan bysantinske styrker ideelt sett skulle marsjere gjennom fiendtlig territorium. Ettersom første del av Meander dalen er å anse som både langstrakt og åpen, ville nok en lignende formasjon vært gunstig for korsfarerne. Viktig å merke seg hvor velbevoktet forsyningene er, med et nesten fullstendig trippelt kringvern.²⁸⁴

Siste del av marsjen før Antalya er det andre krevende forhold. Det mest utpregete er at det er et meget ruglete terreng som er fulle av fjellkjeder og annet ulendt terreng, dette viser tegn på at fremkommeligheten er å anse som ekstremt vanskelig.²⁸⁵ Figur 7 illustrerer hvordan anbefalt marsjrekken er i fiendtlig trangt territoriet. Det åpenbare ved en slik formasjon er hvor langstrakt den er. Haldon illustrerer hvordan dette er en svakhet ved å ytterligere regne på fart, antall og avstand. Haldon illustrerer det slik: en hær på 5000 kavaleri samt 10.000 infanteri som beveger seg i gjennomsnitt 4.5 km i timen med minimum 2 meter mellomrom vil strekke seg over 14 km. Hvis fremste del av denne hæren skulle bli angrepet, vil det ta ca. 75 minutter før bakre del av hæren når frem til den fremste.²⁸⁶ Det er viktig å understreke at vi ikke påstår at dette var tilfellet for korstoget, men det illustrerer en svakhet/problematikk ved å marsjere i smalt og ulent terreng.

I dette terrenget skal korsfarerne ha blitt advart mot å bevege seg inn i, dette var fordi Manuel fryktet konsekvensene av å reise for langt innover i Asia der han overhodet ikke hadde muligheten til å hjelpe eller kontrollere.²⁸⁷ Likevel viser dette seg å være et terreng der korsfarerhæren til en viss grad har større mulighet til å kontre de tyrkiske styrkene. Odo beskriver en situasjon som oppstår der tyrkerne stiller seg nærme nok til at korsfarerhæren kan angripe. Her får vi og et inntrykk over at korsfarerhæren er noe overlegen i slike nærkampsituasjoner.²⁸⁸

Then they [tyrkerne] dispatched three men to shoot arrows at us, and while they were shooting, both groups roared in simultaneous din and the archers fled by the road on which they had come. But the excellent counts, Henry, son of Count Theobald, and Theoderic of Flanders and William of Mâcon, rushed after them like whirlwinds, scaled the steep bank, and penetrated the rain of arrows and the Turkish throng more swiftly than can be told.²⁸⁹

---

²⁸⁴ Et kringvern er en militær forsvarsposisjon som skal gi mulighet til å forsvare et objekt fra alle kanter

²⁸⁵ Illustreres utfra satellittbilder fra Google Maps: Büyüç Menderes

²⁸⁶ Haldon 1999: 164

²⁸⁷ Runciman 1951: 271

²⁸⁸ Odo av Deuil 1948: 109 og 111

²⁸⁹ Odo av Deuil 1948: 111

Slik var veien mot Antalya. Gjentatte angrep og at hærene indirekte saboterer for hverandre preget den allerede lange og vanskelig marsjen.²⁹⁰ Det er viktig å understreke at selv om man kan argumentere for at korsfarernes uheldigheter er et resultat av egen ubeslutsomhet og dårlig planlegging så er det viktig og til en viss grad vise noe sympati. Odo forteller at så mange som 30.000 soldater dør av sult utenfor bymurene i Antalya.²⁹¹ Selv om dette tallet sannsynlig ikke er korrekt, men det viser fortsatt til dramatikken som utspiller seg.

Det er å forvente at Odo velger å klandre bysantinerne for dødsfallene som foregår utenfor bymurene til en bysantinsk bosetning, som i utgangspunktet kan slippe de inn. Likevel viser dette til dårlig selvinnsikt og for lite nyansering fra franskmannens side. Det å diskutere hvorvidt innbyggerne i Antalya ønsket å hjelpe korsfarerne er i utgangspunktet vanskelig. Det er ingen brev/ordre fra Manuel som beskriver dette og Odo sine beskrivelser er i høyeste grad ensidige. Hvis vi tar utgangspunkt i Runciman, som beskriver Antalya som en allerede plyndret by som nylig var plaget av tyskerne, så er det ikke for fjernt å vise forståelse for at å slippe inn denne massive hæren sitter langt inne.²⁹² Likevel så ble korsfarerne til slutt gitt tillatelse til å komme inn i byen, der de syke og skadde ble tatt hånd om, mat ble gitt og videre transport ble arrangert.²⁹³

I kapittel 4 ble det lagt frem et lengre sitat fra Kinnamos som beskriver hvordan tyrkiske styrker observerte og innhentet informasjon om den tyske hæren tidlig i marsjen. Her sier Kinnmos blant annet at:

When the Turks first appeared before them, the Germans advanced in disorder; seized by great eagerness and confusion, they rushed them. Since the Germans were not far from their own camp, the Turks turned tail and pretended flight; but when their [the Germans'] cavalry was exhausted and they were far from camp, they [the Turks] made rapid charges and slew horses and men. This same thing which happened frequently cast them into immeasurable terror.²⁹⁴

Slik som tidligere har blitt kommentert så understreker Roche at man burde være meget oppmerksom hvis man bruker bysantinske samtidige skilder til å konkludere med at de tyske korsfarerne var spesielt udisiplinerte og uorganiserte.²⁹⁵ Likevel, slik vi og så i kapittel 4, så fremstiller også Odo et noe lignende angrep, der flere elementer er lignende. Ved å sette dette

---

²⁹⁰ Runciman 1951: 263

²⁹¹ Odo av Deuil 1948: 97

²⁹² Runciman 1951: 272

²⁹³ Runciman 1951: 273

²⁹⁴ Kinnamos 1976: 68

²⁹⁵ Roche & Jensen 2015: 15

opp mot tidligere illustrerte eksempler av både hvor viktig marsjrekke og formasjon er. Samt hvordan korsfarere i det første korstog tok inspirasjon av disse formasjonene så kan man fort sitte igjen med et inntrykk over at den tyske hæren var udisiplinert. Hvis man ser på dette i lys av Runciman sine fremstillinger om at Konrad ikke var rett mann til å holde kontroll over egne menn, så kan dette absolutt ha vært en sentral faktor.²⁹⁶

Hvis korsfarerne ikke tok i bruk inspirasjonen fra marsjrekke og formasjoner som er tydelig beskrevet, så viser dette til en meget dårlig situasjonsforståelse. Ved å ikke ta inspirasjon fra bysantinske prøvde og testede formasjoner undervurderer ikke korsfarerne kun terreng, men og fienden. Sannsynligheten for at de tyrkiske styrkene har dratt nytte av dette er høy.

For å ytterligere understreke faktoren om dårlig etterretning og korsfarernes undervurdering av marsjen kan man se på hva Konrad skrev under marsjen:

So we set off towards Iconium on the direct route, accompanied by guides to show us the way, and carrying with us as many supplies as we could. But however, after ten days on the road, and with a similar march still left, the supplies began to run short for everyone, particularly for the cavalry, while the Turks unceasingly harried and inflicted death upon the crowd of people on foot, who were unable to keep up.²⁹⁷

Konrad beskriver her hvordan forsyninger tærer på og tar slutt etter 8-10 dagers marsj, også at det er like langt igjen. Dette er meget bekymringsverdig og viser til lite kjennskap til terrenget. Det er sentralt å nevne, slik Konrad gjør, at korsfarerne har anskaffet en guide som burde ha god kjennskap til terrenget. Dog å utelukkende stole på denne guiden er meget naivt. Selv om Konrad ikke gir uttrykk for at dette var tilfellet, gir han likevel gode indikasjoner på at korsfarerne har undervurdert marsjen på flere punkter.

Ut fra eksemplene som har blitt gjort rede for er det på sin plass å konkludere med at korstoget hadde enorme brister i deres logistikk. Det faktum at vi gjentatte ganger har fått små drypp og samsvarende fremstillinger av en rekke forskjellige kilder støtter oppunder denne påstanden. Da dette ikke har vært like fremtredende i senere litteratur kan man argumentere for at hele konseptet med det andre korstog sin logistikk har blitt undervurdert i for stor grad.

---

²⁹⁶ Runciman 1951: 259-260

²⁹⁷ (b) King Conrad III writes to Abbot Wibald of Korvey describing his journey to the east and his future plans (January/February 1148)

6. Konklusjon

Formålet med denne oppgaven var å lene seg på nyere forskning rundt kommunikasjon, krigføring og logistikk, samt bruke en rekke samtidige kilder for å utfordre og drøfte de mer tradisjonelle historiografiske fremstillingene om Manuel I Komnenos forhold til det andre korstog. Utfra denne problemstillingen har vi gjort rede for en rekke eksempler som gir oss et grunnlag for å konkludere med følgende.

Det andre korstoget oppfattes som en noe forhastet ekspedisjon fra europeiske makter. Seieren fra det første korstog har skapt noe som kan oppfattes som en tilnærmet euforisk tankegang rundt korstog, uten å i tilstrekkelig grad ta innover seg at det er snakk om flere tiår med utvikling både i Europa, men også i Midtøsten. Og i sentrum av det hele finner vi Manuel og Konstantinopel.

Vi har sett eksempler på hvordan stormaktspolitikken i både Europa og i Midtøsten har vært en spesielt krevende situasjon for den relativt ferske keiseren. Manuel har måtte håndtert en oppblomstring av jihad ideologien, et komplisert forhold til både korsfarerstater og tyrkiske politiske enheter, samt en meget krevende situasjon med Roger II av Sicilia. Oppi alt dette blir han noe ufrivillig gjort til en vert av en massiv militær enhet ledet av en tysk konge som i utgangspunktet skal være hans alliert og en fransk konge som anses å være en meget farlig potensiell fiende. Slik vi har sett var det flere sammenstøt og hendelser som førte til Manuel sin noe strenge politikk mot korsfarerne. Her ser vi og klare sammenligninger til hvordan gjennomfarten ble håndtert av Manuel sin bestefar under det første korstog, noe som Manuel høyst sannsynlig ønsket å gjenskape i så stor grad som mulig.

Korsfarernes ferd videre gjennom Anatolia er der problemene virkelig tar seg opp. Etter uheldigheter med etterforsyning, flom og potensiell sabotasje ved markedene i Konstantinopel har ikke korsfarerne et ideelt utgangspunkt for veien videre, noe som raskt blir tydeliggjort. Tyskernes massive tap før de forenes med franskmennene fungerer som et forvarsel på hva korsfarerne har i vente. Manuel advarer korsfarerne hva de kan forvente fremover, men dette ignoreres. Resultatet av dette er en rekke voldsomme angrep gjennomført av tyrkerne, der vi har sett eksempler på at korsfarerne ikke har noen effektive motsvar på.

Korsfarerne oppfattes som meget lite tilpasningsdyktige ettersom en rekke angrep gjennomført av tyrkiske styrker gjennomføres uten at korsfarerne har noen konkrete mottiltak. Det oppfattes og som at korsfarerne er noe avhengige av tyrkisk overmot eller feil (og i ytterste grad flaks) for å kunne effektivt kontre disse mange og svært krevende angrepene.

Manuel I Komnenos sitt svar på korstoget avhenger i stor grad av de allerede eksisterende hendelsene som krevde store deler av hans oppmerksomhet. Manuel har gjentatte ganger i litteraturen blitt anklaget for å direkte og indirekte ønske å sabotere korstoget, likevel har vi sett bevis på det motsatte. I Ludvig sitt brev som gjentatte ganger har blitt presentert ser vi at Manuel legger i en innsats for å tilfredsstille kravene korsfarerne har, noe Ludvig også anerkjenner da han virker tilfreds med mottagelsen i Konstantinopel. Slik som har blitt presentert så har Konrad hatt muligheten til å ytre bekymring og anklager mot Manuel gjennom korstogets gang, noe han ikke gjør. Konrad sine beskrivelser av forholdet og behandling fra Manuel sin side har gitt oss muligheten til å konkludere med at den tradisjonelle historiografiske fremstillingen av Manuel sin tilnærming til andre korstog er tidvis mangelfull.

Korsfarerne angrep og plyndret, selv om Manuel hadde advart mot dette. De ignorerte anbefalinger. Ludvig godtok ikke tilbudet om hjelp ved å dra til Konstantinopel og ignorerte advarsler om farer langs veien og hvilke konsekvenser dette kunne ha. Manuel advarte mot hevnlystne bysantinske borgere. Og korstogets krav i Antalya gjenspeiles av deres overordnede dårlige logistikk, der deres anklager mot bosetningen oppfattes som urettferdige.

Alle disse poengene er sentrale faktorer som viser til aspekter ved korstoget som gikk galt. Det er vanskelig utfra disse faktorene å ikke konkludere med noe annet enn at korstoget hadde store problemer allerede fra starten av marsjen. Her sikter vi spesielt til de enorme problemene tilknyttet logistikk, som gjennom denne oppgaven har blitt trukket frem og gjort meget tydelig. Slike fremstillinger kommer ikke like tydelig frem i litteraturen. Likevel ligger denne oppgavens styrke i dens bruk av flere kilder som ved flere anledninger peker i samme retning. Det kan nesten oppfattes som at korsfareren har bevisst neglisjert at den samlede fronten av de forskjellige tyrkiske stammene ville by på en enorm utfordring. Og at å nesten utelukkende stole på strategien til det første korstog ville være en god ide, når det viste seg å være det stikk motsatte.

Sett i retrospekt er det tydelig at Manuel kunne ha gjort mer for å hjelpe korsfarerne og deres ferd, men dette ville mest sannsynlig vært en uregelmessig stor risiko for Konstantinopel. Og ettersom korstoget i utgangspunktet var noe Manuel ikke skulle være i så stor grad innblandet i så kan ikke dette anses som noe annet enn godt lederskap fra Manuel sin side. Michael Angold skriver avslutningsvis hvordan skjebnen til det andre korstog var med på å bekrefte de verste fordommene vestlige land hadde mot bysantinere.²⁹⁸ Etter gjennomgang av denne oppgaven

---

²⁹⁸ Angold 1997: 199

ønsker vi dog å komme med en alternativ fremstilling. Nemlig at skjebnen til det andre korstog ga vestlige makter en virkelighetssjekk. En virkelighetssjekk som reflekteres i de flere tiår det tok etter det andre korstogets slutt, til det tredje korstog ble gjennomført.

7. Litteratur og illustrasjoner

7.1 Litteratur

- Angold, M. (1997). *The Byzantine Empire 1025-1204* (2.utg.). London & New York: Longman
- Beihammer, A. (2017). *Byzantium and the Emergence of Muslim-Turkish Anatolia ca. 1040-1130*. Routledge
- Choniates, N. (1984). *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*. Detroit: Wayne State University Press
- Haldon, J. (1999). *Warfare, State and Society in the Byzantine World. 565-1204*. UCL Press
- Harris, J. (2014). *Byzantium and the crusades*. (2.utg.). Bloomsburry
- Houben, H. (2002) *Roger II of Sicily A Ruler between East and West*. Cambridge University Press
- Hussey, J.M. (1962). *Byzans Historie og Kultur*. (Oversatt av Knut Hannestad) Rosenkilde og bagger
- Kinnamos, J. (1976). *Deeds of John and Manuel Comnenus*. (Oversatt av Charles M. Brand). Columbia University Press
- Magdalino, P. (1993). *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*. Cambridge: Cambridge University Press
- Makk, F. (1989). *The Árpáds and the Comneni Political Relations between Hungary and Byzantium in the 12th Century*. Akadémial Kiadó
- Neocleous, S. (2010). Byzantine-Muslim conspiracies against the crusades: history and myth. *Journal of Medieval History* 36, 253-274. <https://doi:10.1016/j.jmedhist.2010.06.001>
- Norwich, J.J. (1997). *Byzants' historie*. (Oversatt av Kåre A. Lie). Pax forlag A/S
- Odo av Deuil. (1948). *The Journey of Louis VII to the East*. (Oversatt av Virginia Gingerick Berry). W.W. Norton & Company INC
- Pryor, J.H. (2006). *Logistics of warfare in the age of the crusades*. Ashgate Publishing Limited

Riley-Smith, J. (2016). *The Crusades A history*. (3. utg.). Bloomsburry

Roche, J.T. & Jensen, J.M. (2015). *The Second Crusade*. Brepols Publishers

Runciman, S. (1951). *A History of the Crusades Volume II The kingdom og Jerusalem*.

Cambridge university press

Treadgold, W. (1997). *A History of the Byzantine State and Society*. California: Stanford

University Press

Tucker, S.C. (2019). *Middle East Conflicts From Ancient Egypt to the 21st Century: An*

Encyclopedia and Document Collection (Bb. 1). ABC-CLIO

7.2 Brev

(b) King Konrad III writes to Abbot Wibald of Korvey describing his journey to the east and

his future plans (January/February 1148). [MGH Diplomatum, ix.354-5 no. 195; or Wibaldi Epistola, no. 78, in Monumenta Corbeiensia, pp. 152-3].

<https://ims.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/29/2019/02/Letters-Second-Crusade.pdf>

(c) King Louis VII gives news of the Crusade to his regent, Abbot Suger (March/April 1148).

[Recueil des Historiens des Gaules et de la France, ed. J-J. Brial and L. Delisle, xv (Paris 1878), 495-6]. [https://ims.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/29/2019/02/Letters-](https://ims.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/29/2019/02/Letters-Second-Crusade.pdf)

[Second-Crusade.pdf](https://ims.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/29/2019/02/Letters-Second-Crusade.pdf)

(d) Konrad III informs Abbot Wibald of his imminent return home (September 1148) [MGH

Diplomatum, ix.356-7 no. 197; or Wibaldi Epistola, no. 144, Monumenta Corbeiensia, pp.225-6]. [https://ims.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/29/2019/02/Letters-](https://ims.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/29/2019/02/Letters-Second-Crusade.pdf)

[Second-Crusade.pdf](https://ims.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/29/2019/02/Letters-Second-Crusade.pdf)

7.3 Illustrasjoner

Figur 1. *Europe at the time of the great schism (c.ad 1054)*. Fra «Ian Mladjov's Resources»

(Hentet 10.05.2023)

<https://drive.google.com/file/d/1byAmXIVzXT3XbhvLLIE7NAu4RIAPV9/view>

Figur 2. *Outremer in 1143*. Fra «Ian Mladjov's Resources» (Hentet 10.05.2023)

https://drive.google.com/file/d/1iPrGkA4-LhsRt2J3m7CLzXrQrhhtM0h_/view

Figur 3. *Byzantine territory conquered by the Seljûqs and Turkomans by 1096*. Fra «Ian

Mladjov's Resources» (Hentet 10.05.2023)

https://drive.google.com/file/d/1HWZ6XnwMwUZftHJy5Z4pepkoF47NNNQ_/view

Figur 4. Fra «*The Second Crusade*» av J.T. Roche & J.M. Jensen, 2015 Brepols Publishers s.

323

Figur 5. Fra «*Warfare, State and Society in the Byzantine World, 565-1204*» av J. Haldon, 1999

UCL Press, s. 159

Figur 6. Fra «*Warfare, State and Society in the Byzantine World, 565-1204*» av J. Haldon, 1999

UCL Press, s. 161

Figur 7 Fra «*Warfare, State and Society in the Byzantine World, 565-1204*» av J. Haldon, 1999

UCL Press, s. 162

Portrett av «Manuel I Komnenos» av ukjent/Vatikanets bibliotek. Fritt domene

